

TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

NÁDASD KÖZSÉG TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZEINEK FELÜLVIZSGÁLATÁHOZ

2020

**A TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNYT
KÉSZÍTETTÉK:**

Régészet:

Takács Károly
régész szakértő
Régész diploma száma: 1510/2000 (ELTE-BTK).
Szakértői engedély regisztrációs száma: R4XH98
Nyilvántartásba vétel sorszáma: 17/2011

Épített örökség:

Godavszky Beáta
TT-1 18-0019/2001
vezető településtervező
ARCHIGRAF BT.

KÉSZÜLT NÁDASDKÖZSÉG
ÖNKORMÁNYZATA MEGBÍZÁSÁBÓL

Tartalomjegyzék

Régészeti szakterületi rész.....	3-20. oldal
Épített örökség szakterületi rész.....	21-45 oldal

Régészeti szakterületi rész

Megrendelő: ARCHIGRAF Bt.

9730 Kőszeg, Malomárok u. 17.

A tanulmány tárgya:

Nádasd Község Önkormányzata a jogszabályi előírásoknak megfelelően hosszútávra szóló településfejlesztési koncepciót és településrendezési tervet készített, amelyhez a 2001. évi LXIV. törvényben (és a 395/2012. (XII. 20.) Kormányrendeletben) előírtak szerint örökségvédelmi hatástanulmányt is mellékelni kell. Jelen tanulmány az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi részét képezi.

Jelen tanulmányt a "szerzői jogról" szóló 1999. évi LXXVI. törvény alapján szerzői jogi védelem illeti meg. A közölt adatok szerződéstől eltérő célra való felhasználása, régészeti lelőhelyre vonatkozó adatok nyilvánosságra hozása vagy továbbadása csak a szerző engedélyével, a 17/2002 (VI. 21.) NKÖM rendelet 7. §, valamint a 47/2001 (III. 27.) Kormányrendelet szabályai szerint történhet.

Törvényi környezet:

A régészeti lelőhelyekre, a régészeti kutatásra és a régészeti leletekre vonatkozó főbb jogszabályok:

149/2000. (VIII. 31.) Kormányrendelet – a régészeti örökség védelméről szóló Európai Egyezmény kihirdetéséről

2001. évi LXIV. törvény – a kulturális örökség védelméről

191/2001. (X. 18.) Kormányrendelet – az örökségvédelmi bírságról

14/2010. (XI. 25.) NEFMI rendelet – a kulturális javak kiviteli engedélyezéséről

303/2011. (XII. 23.) Kormányrendelet - a történelmi emlékhelyekről

45/2012. (XI. 30.) EMMI rendelet - a kulturális javakkal kapcsolatos hatósági eljárásra vonatkozó szabályokról

439/2013. (XI.20.) Kormányrendelet - a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről

2014. évi CVI. törvény - a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény és az azzal összefüggő törvények módosításáról

13/2015. (III. 11.) MvM rendelet - a régészeti lelőhely és a műemléki érték nyilvántartásának és védetté nyilvánításának, valamint a régészeti lelőhely és a lelet megtalálója anyagi elismerésének részletes szabályairól

496/2016. (XII. 28.) Kormányrendelet – a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról

A 2001. évi LXIV. törvény és végrehajtási rendeletei alapján a régészeti területeket három kategóriába lehet besorolni:

1. fokozottan vagy kiemelten védett régészeti lelőhelyek
2. nyilvántartott régészeti lelőhelyek
3. régészeti érdekű területek.

1. Védett régészeti lelőhelyek esetében:

A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely kategóriába kell sorolni. Kiemelten védett az a lelőhely, mely kivételes tudományos jelentőséggel, és nemzetközi vagy országos szempontból kiemelkedő fontossággal bír. Fokozottan védett az a régészeti lelőhely, melynek tudományos jelentősége megállapítható, és egy nagyobb tájegységre nézve kiemelkedő fontossággal bír. A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti. (2001. évi LXIV. tv. 13. §)

2. Nyilvántartott régészeti lelőhelyek esetében:

A nyilvántartott régészeti lelőhelyek általános védelem alatt állnak (2001. évi LXIV. tv. 11. §). A régészeti lelőhelyeket - a fenntartható használat elvének figyelembevételével - csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak (2001. évi LXIV. tv. 9. §).

A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban és eredeti összefüggéseikben kell megőrizni. A földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal a régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni. A régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el. A régészeti feltárások költségeit - a mentő feltárás kivételével - annak kell fedeznie, akinek érdekében a feltárás szükségessé vált. (2001. évi LXIV. tv. 10. és 19. §)

A nyilvántartott régészeti lelőhelynek a beruházással kapcsolatos földmunkával érintett részén megelőző régészeti feltárást (régészeti megfigyelést, próbafeltárást vagy teljes területű feltárást) kell végezni. (2001. évi LXIV. tv. 22. § (1) bekezdés)

Régészeti megfigyelést kell előírni, ha a tervezett tevékenység nem vagy csak csekély mértékben érinti a nyilvántartott régészeti lelőhelyet és a régészeti örökség elemeit, továbbá ha a régészeti örökségi elemek előfordulása szórványos, vagy ha a beruházással kapcsolatos földmunka mélysége nem éri el a régészeti örökségi elemek jelentkezési szintjét, vagy a régészeti lelőhely korábbi bolygatása esetén. Próbafeltárást kell előírni, ha előzetes régészeti dokumentáció nem áll rendelkezésre, vagy annak készítéséhez nem végeztek próbafeltárást, valamint, ha földkiemeléssel nem járó alapozási technikával tervezett beruházás valósul meg, illetve ha a nyilvántartott régészeti lelőhely jellege, intenzitása, térbeli kiterjedése vagy rétegsora nem ismert.

Teljes területű feltárást kell előírni, ha a beruházással érintett lelőhely vagy lelőhelyrész hazánk múltjának nagyjelentőségű, egyedi vagy pótolhatatlan forrása, vagy ha a beruházás történeti városmag területén valósul meg. (2001. évi LXIV. tv. 22. § (3) bekezdés)

Régészeti feltárás feltárási engedély alapján végezhető. Az engedélyt a fővárosi és a megyei kormányhivatalok (a továbbiakban: *hatóság*) adják ki. A régészeti feltáráshoz szükséges szerződést a beruházónak a feltáráshoz jogosult intézménnyel kell megkötönie. (2001. évi LXIV. tv. 20. § (1) és (2) bek.; 2001. évi LXIV. tv. 22. § (5-10) bek.).

Az engedélyezési eljárás miatt célszerű már a tervezés előtt a hatóság előzetes nyilatkozatát kérni, hogy az adott beruházáshoz, hasznosításhoz (pl. építkezés, művelési ág változtatása, halastó kialakítása, stb.) hozzá fognak-e járulni, s ha igen, akkor milyen feltételekkel. Így a később megvalósíthatatlannak minősülő fölösleges tervezés, illetve a feltárás miatt történő nem várt időbeli csúszás és költségnövekedés kiküszöbölhető vagy előre kalkulálható lesz. (2001. évi LXIV. tv. 65. § (1) bekezdés)

A régészeti lelőhelyben vagy a leletekben okozott kár, illetve ezek megsemmisítése büntetendő cselekmény (BTK hatálya alá esik), továbbá örökségvédelmi bírság kirovását eredményezi (2001. évi LXIV. tv. 82-85. §).

3. Régészeti érdekű területek, továbbá valamely tevékenység során bárhol újonnan észlelt régészeti lelőhely előkerülése esetében.

Régészeti érdekű területnek számít minden olyan területrész, ahol régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető. E területekre ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint a beruházás során nem várt módon előkerülő régészeti leletekkel és objektumokkal fedett területekre. (2001. évi LXIV. tv. 7. § 29. pont)

Amennyiben régészeti feltáráson kívül régészeti emlék vagy lelet kerül elő, a felfedező (a munka felelős vezetője), az ingatlan tulajdonosa, az építtető vagy a kivitelező köteles az általa folytatott tevékenységet azonnal abbahagyni és a jegyző útján a Hivatalnak azt haladéktalanul bejelenteni. Köteles továbbá a tevékenységet szüneteltetni, továbbá a helyszín és a lelet őrzéséről - a felelős őrzés szabályai szerint - a feltáráshoz jogosult intézmény intézkedéséig gondoskodni (2001. évi LXIV. tv. 24. §).

A korábban ismeretlen, régészeti nyilvántartásban nem szereplő régészeti lelőhely, illetve lelet feltáráson kívüli felfedezője vagy bejelentője anyagi elismerésben részesíthető. (2001. évi LXIV. tv. 26. §)

Az örökségvédelmi hatástanulmányról

Kötelező az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítése a település fejlesztési koncepciójának kidolgozása során. Amennyiben a fejlesztési koncepció készítésekor nem készült vagy a rendezés alá vont területre nincs örökségvédelmi hatástanulmány, vagy van, de az tíz évnél régebbi, akkor azt a rendezés alá vont területre el kell készíteni. (2001. évi LXIV. tv. 85/A. § (1-2) bek.).

A készítendő hatástanulmányok tartalmi követelményeit részletesen tartalmazza a 496/2016. (XII. 28.) Korm.rendelet 12. és 13. melléklete. Ugyanezen rendelet 69. §-a értelmében a hatástanulmány elkészítésére jogosult:

a) az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze vonatkozásában a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint régészeti területen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő,

b) a helyi építési szabályzat kidolgozása során a 3. § (3) bekezdésében kijelölt örökségvédelmi szerv, amely az újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület terepbejárását térítésmentesen, 60 feltáráshoz alkalmas nap alatt végzi el,

c) az örökségvédelmi hatástanulmány műemléki szakterületi munkarésze vonatkozásában - kivéve a (3) bekezdésben foglaltakat - a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint műemléki terület műemléki érték dokumentálása szakterületen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő vagy az, aki a hatástanulmány alapjául szolgáló tervfajta elkészítésére egyébként jogosultsággal bír.

1) Vizsgálat (értékelés):

a) Történeti leírás, régészeti örökség:

1. 1. Történeti összefoglaló

A Nádasd helységnevének eredete az Árpád-korra nyúlik vissza, a név 'nádasokban bővelkedő falut' jelentett. A községet jelenlegi ismereteink szerint 1233-ban említik először: *villa Nadost* (HO VII. 22.). A falu azonban már évszázadokkal korábban létezik, amit 11. századi eredetű plébániatemploma is bizonyít. A 11. századi templom (rotunda) és a mellette álló lakótorony maradványai 2003-ban kerültek elő a templomkertben (lásd alább). A Szent Márton tiszteletére szentelt erődített templom felépítése a Nádasd nemzetséghez köthető. Nádasd falu ugyanis a már korán több ágra szakadó Nádasd nemzetség ősi központja és egyben névadó települése volt. A 13. században a későbbi Nádasdy és a nádasdi Darabos család ősei jelennek meg nádasdi birtokügyek kapcsán. Az 1233-as oklevélben Petenegy és Stefand a község birtokosai. 1246-ben Petenegy fiai, Varaszló és László együtt veszik meg rokonuk Stefand birtokrészét. A Nádasdy és a nádasdi Darabos család birtokolja községet a középkor folyamán egészen a 18. századig. A templomot 1376-ban említik először a források. Ebben az oklevélben a templomtól délre négy nemesi kúria is szerepel.

A 16. század közepén a Batthyányak is birtokhoz jutnak a helységben. A 16. század második felében a Nádasdy család erődített kastélyt épített a településen. 1580-ban Nádasdy Pál és Tamás egy belső tornyos, négybástyás, emeletes kapuval ellátott *castellum*on osztoztak meg.

Kanizsa eleste után a Hegyhát területe teljes egészében és tartósan hódoltsági terület lesz, így Nádasd és környéke is török földesurat kap. A 17. században folytonos csatározások színhelye a község területe. A szentgotthárdi csatában végződő hadjárat során a török had, miután elpusztította a várat, feltételezések szerint megszállta a Táborhegyet és innen indított támadást Körmen ellen. A körmenői csatában a gróf Nádasdy Ferenc vezette sereg győzött, a népi emlékezet szerint az elesett török katonák maradványait a Táborhegy alatt domborodó „török sír” takarja.

A középkori Nádasd falu a mai község helyén állt, maradványai elsősorban a templomdombon és környékén, a Kossuth Lajos utca vonalában kerülhetnek elő. Egy 1376-os oklevélben a templomtól délre négy nemesi udvarház is szerepel. Az újkorban Nádasdtól különálló településrészeként megjelenő Cserfalu (Nádasdtól dél-délnyugatra) és Cserhegy (Nádasdtól keletre) településrészeknek úgy tűnik nincs középkori előzménye, legalábbis a korabeli forrásokban nem jelennek meg.

Nádasd mai közigazgatási határa több elpusztult középkori település területét magába foglalja. Első helyen kell említeni a Hegyhátsál felé eső határszáron elhelyezkedő **Macfalvát**. A falu 1265-ben szerepel először a forrásokban, amikor a Nádasd nemzetség tagjai megosztóznak birtokaikon (terra Mochei. HO VI. 136.). A későbbiekben is a nádasdi Darabos család birtokaként jelenik meg (1419: *Mochfalua*. ZSO VII. 742. sz.). A 15. században az ivanóci Gálfi család is birtokrészhez jut a településen. A falu a 16. század végén vagy a 17. században pusztult el, az 1549. évi adóösszeírásban még szerepel. A település az újkori Macfa-major környékén állt. Régészeti maradványai ismertek (2., 11. *lelőhely*).

Nádasdtól északra, a Rába-Csörnőc-völgy peremén feküdt a középkorban **Németfalu** (*Nemethfalw. Nemethfalwa* - 1395: Fejér, X. 8. 401.), amely részben szintén a nádasdi Darabos, részben az Iváncziaké és ivanóci Gálfiak birtokát képezte. A helység másik neve Lanka volt: *Nemethfalu alio nomine Lanka*. (1419. ZSO VII. 742. sz.). Mindkét elnevezés

fennmaradt helynevekben: Némethegy, Németfalusi szőlőhegy, Lankára-dűlő, stb. Az 1570-es évektől kétfelé adózik a falu népe. A vasvári náhije 1582. évi adóösszeírása szerint a helység két kapu után fizetett adót a szultánnak. Eszerint a település vagy a tizenöt éves háború idején vagy a 17. században néptelenedett el. A falu Nádasdtól északra, az ún Némethegy és a Németfalusi szőlők közötti teraszperemen feküdt (lásd alább a 4., 16. *lelőhelyeket*).

Nádasdtól északnyugatra, a Rába-Csörnőc-völgy peremén, az újkori Almásd-pusztá környékén feküdt a középkorban **Almásd** falu. Legkorábbi említése 1229-ből való, amikor a Nádasd nemzetség egyik őse, Petenegy megvásárolja a falut (CD VII/5. 244.). Ezt követően 1414-ben említik újból: *Almasd* (Csánki, 1898. 778.). A község a Nádasdy és az ivanóci Gálfi család birtoka volt. A középkori település a török idők alatt pusztult el, az 1549-es adóösszeírás még említi. Régészeti emlékei eddig nem kerültek elő.

1. 2. Forráskiadványok és szakirodalom:

Hazai Okmánytár (Codex diplomaticus patrius) I-VIII. Győr-Budapest 1865-1891.

Georgius Fejér: Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis I-XI. Budae 1829-1844.

Sopron vármegye története. Oklevéltár I-II. (szerk.) Nagy Imre. Sopron 1889-1891.

Hans Wagner - Irmtraut Lindeck-Pozza: Urkundenbuch des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete der Comitate Wieselburg, Ödenburg und Eisenburg I-IV. Graz-Köln-Wien 1955-1985.

Wenzel Gusztáv: Árpád-kori új okmánytár I-XII. Pest-Budapest 1860-1874.

Anjou-kori oklevéltár. Szerk.: Kristó Gyula- I-II., VII-VIII. Budapest-Szeged, 1990-1993.

Zsigmond-kori oklevéltár I-VII. Szerk: Mályusz Elemér és Borsa Iván (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok). Budapest 1951-1994.

Tóth Péter: Vas vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái I. (1595-1600)

Szombathely, Én.

Tóth Péter: Vas vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái II. (1601-1620, 1631-1641) Szombathely, Én.

Magyarország kistájainak katasztere. I. (szerk. Marosi S. – Somogyi S.) Budapest, 1990.

Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. Harmadik kiadás. Budapest, 1983. 438.

Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában II. Bp., 1897. 778.

Vas megye kézikönyve. Főszerk.: Pete György. Budapest, 1999. 433-434.

Magyarország vármegyéi és városai. Vas vármegye. Szerk.: Borovszky Samu. Budapest, 1898. 69.

Magyarország birtokviszonyai a 16. században. II. kötet. Szerk: Maksay Ferenc. Budapest, 1990. 872, 882.

Benczik Gyula: Az őrimagyaródsdi és tótfalusi kastély a török elleni védelemben (1609-1681). Vasi Honismereti Közlemények. 1992/2.

C. Harrach Erzsébet - Kiss Gyula: Vasi műemlékek. Településtörténet, építészettörténet, művelődés-történet. Szombathely, 1983. 315-316.

Koppány Tibor: A castellumtól a kastélyig. A magyarországi kastélyépítés kezdetei. Művészettörténeti Értesítő 23. (1974) 4. 290.

Vass Előd: Vas megyei helységek II. Murad szultán korabeli török adóösszeírása. 1574-1595. In: Vas megye múltjából. Levéltári Évkönyv 2. Szombathely, 1982. 46.

Stahl Ferenc: Vas megyei török hódoltság összeírása a 17. század közepéről. Vasi Szemle (1970) 300-307.

Vas megye földrajzi nevei. Szerk.: Balogh Lajos-Végh József. Szombathely 1982. 466-467.

Karácsonyi János: A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig. Budapest, 1900. 842-843.

Körmend története. (Szerk. Szabó L.) Körmend, 1994.

Mayer László – Tóth Kálmán (szerk.): Régészeti kutatások Vas megyében 1952-1989. Szombathely, 1993.

Tóth Endre-Kiss Gábor: A vasvári római sánc és a „Katonák útja” időrendje és értelmezése (Adatok a korai magyar gyepűrendszer topográfiájához I.) Communicationes Archaeologicae Hungariae (1987) 99-139.

Glaser Lajos: Dunántúl középkori úthálózata. Századok (1929-1930) 138-167, 257-285.

Kiss Gábor-Tóth Endre-Zágorhidi Czigány Balázs: Savaria – Szombathely története a város alapításától 1526-ig. Szombathely, 1998. 10, 23, 100-101.

2. Régészeti örökség

1. lelőhely. Római katolikus templom (43003).

Régészeti jelenségek: Templom: Árpád-kor, késő középkor, újkor. Lakótorony: Árpád-kor. Csontvázas sírok: középkor.

Leírás: A község Szent Márton tiszteletére szentelt középkori erődített temploma a mai katolikus templom helyén állt. P. Hajmási Erika 2003-ban végzett ásatása során 11. századra keltezhető rotunda, és a vele együtt megépített lakótorony alapfalai kerültek elő a katolikus templom keleti oldalán. A rotunda kapuja északi irányba a lakótoronyba nyílt, ahonnan a kelet felé nyíló kapu vezetett a szabadba. A lakótoronyba nyíló kőküszöbös kapu és a torony keletre nyíló külső kapuja mellett egyedi jellegzetesség a keleti falszakaszba mélyített, ívelt fülkeoltár. A feltáráskor láthatóvá vált a 13. századi átépítéskor készült oltár alapja és a 11. és a 13. századi téglapadozat maradványa is. A körtemplomot a 13. században nyugat felé bővítették hosszahajóval. A 14. század elején, vagy még a 13. század végén sekrestyét építettek hozzá délről. Az erődített rotunda a Nádasd nemzetség legkorábbi nemzetségi temploma lehetett, a rotunda maga szentélyként funkcionált. A torony aljában és az oltár előtt talált sírok a Nádasd nemzetség temetkezési helyei. A templomot 1376-ban említik a források. Ebben az oklevélben a templomtól délre négy nemesi kúria is szerepel.

A templom 1600 körül romos állapotban van, s az akkor lutheránus Nádasdyak építik újjá, egyúttal új családi sírhelyet kialakítanak. A márvány burkolatú templom 1732-ben került vissza a katolikusokhoz. A 19. században Rómer Flóris még a középkori templomot látta, megemlítette különleges körapszisát (mely rotundának bizonyult). A templomot 1888-ban elbontották és helyére újat építettek. A középkori templomhajó alapja a mai templomban van, míg szentélye a ma álló templomon kívül, attól keletre. A templom körül, főleg attól keletre helyezkedhetett el a falu középkori temetője.

Forrás: Paulovics István: Jelentés régészeti lelőhelyről - Paulovics hagyaték. Magyar Nemzeti Múzeum. Rég.Ad.: 170.N.III., Ltsz.: 2835.; P. Hajmási Erika: Ásatási dokumentáció a Nádasd, Rk. templom ásatásról. Savaria Múzeum Régészeti Adattár 1621-03.; Ilon Gábor: Vas megye megújított lelőhely-nyilvántartása, 2008. KÖH 600/864/2008.; Ilon Gábor: Örökségvédelmi hatástanulmány Nádasd község rendezési tervéhez 2007. KÖH 600/2646/2008.

Helyrajzi számok: 387/2, 387/4, 133/6, 132, 370, 373.

A 11. századi rotunda maradványai

2. lelőhely. Macz-falva (43680).

Régészeti jelenségek: Település: középkor.

Leírás: A lelőhely Hegyhátsáltól nyugatra, a Völgyi-patak nyugati oldalán (a Macfai-majortól északra) elterülő szántóföldön helyezkedik el. A területen 1987-ben Kiss Gábor, majd 2007-ben Ilon Gábor végzett terepbejárást, illetve helyszíni szemlét, melyek során középkori kerámiatöredékek kerültek elő. A leletek a középkori Macfalva települési emlékei.

Forrás: Kiss Gábor: Előzetes régészeti szakvélemény a nádasdi "Egyetértés " MTSz. meliorációs tanulmánytervéhez. Savaria Múzeum Régészeti Adattár 951.; Savaria Múzeum Régészeti Adattár 951.; Skriba Nagy Mónika: Előzetes régészeti dokumentáció- Körmentő kistérség szélessávú optikai körzethálózat, 2015. (650/19/2015); Ilon Gábor: Vas megye megújított lelőhely-nyilvántartása, 2008. KÖH 600/864/2008.; Ilon Gábor: Örökségvédelmi hatástanulmány Nádasd község rendezési tervéhez 2007. KÖH 600/2646/2008.

Helyrajzi számok: 079/3.

A 2. lelőhely területe észak felől

3. lelőhely. Kemence (43681).

Régészeti jelenségek: Felszíni telepnyom: római kor. Kemence: római kor.

Leírás: A lelőhely Hegyhátsál közelében, a községtől délnyugatra, a Völgyi-patak nyugati oldalán található. A lejtős völgyoldalban terepbejárás során a szántás által felszínre hozott tűzhely (kemence) maradványait figyelte meg Kiss Gábor 1987-ben. 2013-ban próbafeltárást végeztek a lelőhelyen (Hornok Péter).

Forrás: Kiss Gábor: Előzetes régészeti szakvélemény a nádasdi "Egyetértés " MTSz. meliorációs tanulmánytervéhez. Savaria Múzeum Régészeti Adattár 951.; Savaria Múzeum Régészeti Adattár 951.; Nagy Marcella: Jelentések próbafeltárásokról, Nádasd-Hegyhátsál-Katafa közös elkerülő, 2013. LLTK/709/2014.; Ilon Gábor: Vas megye megújított lelőhely-nyilvántartása, 2008. KÖH 600/864/2008.

Helyrajzi számok: 070/9, 070/10.

4. lelőhely. Németfalu (43682).

Régészeti jelenségek: Település: középkor.

Leírás: A lelőhely a Körmend felé vezető út keleti oldalán, a Németfalusi-Szőlőhegy déli lejtőjén, szántóföldi művelés és kertművelés alatt álló területen helyezkedik el. 2007-ben Ilon Gábor végzett helyszíni szemlét a lelőhelyen.

Forrás: Kiss Gábor: Előzetes régészeti szakvélemény a nádasdi "Egyetértés " MTSz. meliorációs tanulmánytervéhez. Savaria Múzeum Régészeti Adattár 951.; Savaria Múzeum

Régészeti Adattár 951.; Ilon Gábor: Vas megye megújított lelőhely-nyilvántartása, 2008. KÖH 600/864/2008.

Helyrajzi számok: 1629, 1628, 1627, 1632/2, 1709, 1630, 1633, 1634, 1632/1, 1631, 1626, 1625, 1624, 1620, 1619, 0130/5, 0130/6, 0130/7, 0130/2, 0130/3, 0130/4, 0137, 0130/1, 0133/4, 0133/17, 0133/15, 0133/16, 0132.

5. lelőhely. Táborhegy (43683).

Régészeti jelenségek: Felszíni telepnyom: ismeretlen kor (középkor-kora újkor?).

Leírás: Nádasdtól északra, a Rába-Csörnőc-völgy peremén fekvő magas Táborhegyen régészeti lelőhelyet tételez fel Kiss Gábor. Állítólag a Táborhegyen várakozott Mátyás király serege az 1459. április 7-én lezajlott körmendi csata előtt. A szentgotthárdi csatában végződő hadjárat során a török had, miután elpusztította a várat, feltételezések szerint megszállta a Táborhegyet és innen indított támadást Körmend ellen. A körmendi csatában a gróf Nádasdy Ferenc vezette sereg győzött, a népi emlékezet szerint az elesett török katonák maradványait a Táborhegy alatt domborodó „török sír” takarja. A helyi hagyomány úgy tartja, hogy 1809-ben az osztrák hadak ütöttek itt tábor.

Forrás: Kiss Gábor: Előzetes régészeti szakvélemény a nádasdi "Egyetértés " MTSz. meliorációs tanulmánytervéhez. Savaria Múzeum Régészeti Adattár 951.; Savaria Múzeum Régészeti Adattár 951.; Ilon Gábor: Vas megye megújított lelőhely-nyilvántartása, 2008. KÖH 600/864/2008.; Ilon Gábor: Örökségvédelmi hatástanulmány Nádasd község rendezési tervéhez 2007. KÖH 600/2646/2008.; Vas megye földrajzi nevei, i. m. 462.

Helyrajzi számok: 0149/8, 0149/9.

A Várhegy legmagasabb része déli irányból

6. lelőhely. Várhegy (43684).

Régészeti jelenségek: Vár: középkor.

Leírás: A lelőhely a községtől északnyugatra, a körmendi vasút nyugati oldalán, egy észak-déli csapásirányú keskeny dombhát északi, kiemelkedő részén található. A dombvonulatot három oldalról a Lenáztató-patak völgye szegélyezi. Kiss Gábor szerint a vár a tatárjárás után épült és a 17. század második feléig állt fenn. A Várhegy legmagasabb részén autóparkoló építését megelőző humuszolás során 2007. szeptember 30-án szórványosan késő középkori és kora újkori cseréptöredékek kerültek elő. A domb északnyugati lejtőjén terasz maradványai figyelhetők meg. Feltételezések szerint a várat a szentgotthárdi csatára vonuló török sereg pusztította el 1664-ben. Történetének kutatása és régészeti feltárása még előttünk áll. Fontos megjegyezni, hogy 1580-ban Nádasdy Pál és Nádasdy Tamás egy belső tornyos, négybástyás, emeletes kapuval ellátott castellumon osztoztak meg. Kérdés, hogy a forrásokban említett nádasdi castellum ezzel a hellyel azonosítható-e.

A néphit szerint is vár állt itt valamikor, amelynek a borospincéje beomlott. A domb oldalait jelenleg erdő fedi és részben a dombtetőt is erdő nőtte be, a fátlan részeket fű, illetve lágyszárú növényzet borítja.

Forrás: Kiss Gábor: Előzetes régészeti szakvélemény a nádasdi "Egyetértés " MTSz. meliorációs tanulmánytervéhez. Savaria Múzeum Régészeti Adattár 951.; Ilon Gábor: Vas megye megújított lelőhely-nyilvántartása, 2008. KÖH 600/864/2008.

Helyrajzi számok: 2037/2, 0275/5, 0275/6, 0275/7, 0275/9, 2001/1, 2001/2, 2002, 2016, 2020, 2035, 2036/1, 2036/2, 2036/3, 2037/1, 2038, 2039, 2040, 2041, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 0275/1, 0275/8, 0275/3, 0275/2, 2009/1, 2018, 2017, 2043, 2044/1, 2045, 0274.

7. lelőhely. Halomsírok (43685).

Régészeti jelenségek: Halomsír: ismeretlen kor.

Leírás: A valószínűleg őskori eredetű halomsírok a község határának északi részén, a Rába-Csörnőc árterületén találhatóak. A sírmezőt keresztülvágja a Csörnőc-Herpenyő-csatorna. A lelőhely északi része átnyúlik Körmend határába. A halomsírokat a helyi néphagyomány „török síroknak” emlegeti.

Forrás: Kiss Gábor: Előzetes régészeti szakvélemény a nádasdi "Egyetértés " MTSz. meliorációs tanulmánytervéhez. Savaria Múzeum Régészeti Adattár 951.; Ilon Gábor: Vas megye megújított lelőhely-nyilvántartása, 2008. KÖH 600/864/2008.

Helyrajzi számok: 0136/1, 0138/3, 0135/13, 0135/7, 0135/12, 0135/4, 0135/10, 0135/11, 0135/14, 0144/2, 0187, 0185, 0183/2, 0184, 0186, 0182/10, 0182/12.

8. lelőhely. Szeszfőzde (43686).

Régészeti jelenségek: Temető: római kor.

Leírás: A lelőhely a község északkeleti szélén, a Katafára vezető dűlőút mellett helyezkedik el. A mezőgazdasági művelés alatt álló területen 1953-ban terepbejárás során római kori temető maradványait észlelték. Említést érdemel, hogy a lelőhely északi részén, az egykori szeszfőzde körüli területen, felhagyott bányagödrök figyelhetők meg.

Forrás: Türr Ervin: Jelentés a Vas megyei régészeti terepbejárásról. Savaria Múzeum Régészeti Adattár 1145.; Ilon Gábor: Vas megye megújított lelőhely-nyilvántartása, 2008. KÖH 600/864/2008.

Helyrajzi számok: 46, 0112/36, 0112/61, 0112/62, 0112/63, 0112/64, 0112/65, 0112/66, 0141/5, 0142/3, 0139/2, 0140/4, 0140/2, 0140/5.

9. lelőhely. Borostyánkő út nyomvonala, keleti ág (59596).

Régészeti jelenségek: Út: római kor.

Leírás: Az ókori Salla municípium (Zalalövő) irányából jövő borostyánkőút Nádasdtól délre a mai 86. sz. főút vonalát követi. Az út Nádasd északi részén kettéágazik. Egyik ága az ún. Alsó-katafai út mentén Katafa irányába halad és a község nyugati szélén vezet végig, majd Katafa-Várdomb (*Ad Arrabonem*) mellett a Cseri-patak völgyében jut ki a Rába széles árterére. Az út Nádasd mellett kitűnő állapotban megmaradt. Az út nyomvonalán több ízben végeztek szondázó ásatást (Tóth Endre-Cserményi Vajk, Mladoniczki Réka). A feltárások alapján az út szerkezete a következőképp írható le: a töltés egyenlőszárú trapéz metszetű, talpvonalának szélessége 900 cm, az úttest szélessége 550 cm, a töltés magassága 70-80 cm. Az út két oldalán árok nyomát a feltáráskor nem találták. Az út töltése sűrű, tömör kavicsréteg.

Forrás: V. Cserményi-E. Tóth: Eine Römischen Strassenstation und die Strassenstrecke zwischen Salla und Arrabona. Savaria (A Vas Megyei Múzeumok Értesítője) 13-14. (1979-1980) 171-203.; V. Cserményi-E. Tóth: Der Abschnitt der Bernsteinstrasse in Ungarn. Savaria (A Vas Megyei Múzeumok Értesítője) 16. (1982) 283-290.; Pannonia régészeti kézikönyve. Szerk.: Mócsy András-Fitz Jenő. Budapest, 1990. 119.; Vas megye földrajzi nevei, i. m. 462.; Kiss Gábor-Tóth Endre-Zágorhidi Czigány Balázs: Savaria – Szombathely története a város alapításától 1526-ig. Szombathely, 1998. 23.; Tóth Endre: Római utak a Dunántúlon. In: Magyar régészet az ezredfordulón. Főszerk: Visy Zsolt. Budapest, 2003. 218-220.; Régészeti kutatások Vas megyében 1952-1989. Szombathely, 1993. 40.

Helyrajzi számok: 08/8, 06/13, 06/5, 010, 08/7, 08/1, 08/2, 08/3, 08/4, 08/5, 08/6, 0139/9, 0133/18, 0133/10, 0133/8, 0133/5, 0133/6, 0133/7, 0139/5, 0139/7, 0136, 0139/4, 0139/2, 0139/3, 0140/4, 0140/2, 0132, 0133/2, 0129/3, 0133/16, 0157/1, 0133/17, 0161/6, 0162, 0129/2, 0161/1, 0161/2, 0129/12, 0129/11, 0161/3, 0161/4, 0161/5, 0161/7, 0161/8, 0161/9, 0161/10, 0161/12, 0161/14, 0161/15, 1649/2, 1713, 1712, 1699, 1696, 1695, 1692, 1691, 1688, 1711, 1707, 1704, 1703, 1700, 1709, 1710.

10. lelőhely. Borostyánkő út nyomvonala, nyugati ág (46231).

Régészeti jelenségek: Út: római kor.

Leírás: A Zalalövő irányából jövő Borostyánkő út Nádasdtól délre a mai 86. sz. főút vonalát követi. Az út Nádasd északi részén kettéágazik. Az út nyugati ága Nádasd északi részén nagyjából a régi 86. sz. főúttal párhuzamosan halad. A község északi részén az út egy rövidebb szakasza viszonylag épen megmaradt. Az út nyomvonalán Tóth Endre 1979-ben, Ilon Gábor 2007-ben végzett terepbejárást.

Forrás: Cserményi Vajk-Tóth Endre: Jelentés terepbejárásról, Nádasd 1979. Magyar Nemzeti Múzeum. Rég.Ad.: XXIV.293/1979., Ltsz.: 12016.; Ilon Gábor: Vas megye megújított lelőhely-nyilvántartása, 2008. KÖH 600/864/2008.; V. Cserményi-E. Tóth: Eine Römischen Strassenstation und die Strassenstrecke zwischen Salla und Arrabona. Savaria (A Vas Megyei Múzeumok Értesítője) 13-14. (1979-1980) 171-203.; V. Cserményi-E. Tóth:

Der Abschnitt der Bernsteinstrasse in Ungarn. Savaria (A Vas Megyei Múzeumok Értesítője) 16. (1982) 283-290.

Helyrajzi számok: 0149/9, 478, 479, 482, 483, 488, 489, 492, 493, 484, 497, 502, 504, 513, 520, 524, 533, 498, 503, 510, 511, 560/36, 560/35, 611/1, 613/2, 616, 622, 623/4, 631, 633, 618, 637, 638, 644, 645, 647, 460, 395/4, 395/5, 395/6, 395/7, 450, 449, 452, 451, 459, 465, 466, 467, 0144/5, 0142/3, 0144/2, 0153, 0144/12, 560/37, 560/38, 560/39, 560/40, 560/41, 604/2, 604/1, 608, 607, 606/2, 560/33, 560/27, 560/28, 543/7, 542/2, 543/4, 543/8, 553, 556, 560/30, 560/31, 560/32, 528/4, 531, 0144/13, 12, 42, 43/3, 17, 22, 24, 23, 27, 30, 33, 35, 38, 39, 41, 651, 655, 649/1, 663/1, 672/1, 675, 674, 677/2, 678, 400/1, 453, 530, 472, 473, 0142/2, 0141/2, 0147, 0176/2, 0187, 0188/2, 0177, 0185, 0186, 1501/11, 1501/16, 1502, 1504, 1505/1, 1506, 1508, 1509/1, 1512, 1501/15, 1515, 1518, 1520/1, 1525/6, 1525/8, 1526/2, 1526/3, 1522/2, 701, 671, 670/1, 665, 657, 1523, 1524, 1529/4, 1533, 1537, 1541, 1544, 1545, 0175/5, 1528/1, 1528/2, 1529/2, 1529/8, 1529/7, 1526/1, 1548, 1549, 1566, 1552, 1556/1, 1556/2, 1556/3, 1557, 1560, 1561, 1564.

11. lelőhely. Cserhegy (80807).

Régészeti jelenségek: Felszíni telepnyom: őskor, késő középkor. Település: kora újkor.

Leírás: A lelőhely Nádasd és Hegyhátsál között, a Cseri-patak keleti partján húzódó markáns észak-déli irányú dombvonulat északi részén, és attól kissé délkeletre, a Maczfa nevű határrészre is átnyúlva helyezkedik el. Korábban ezen a területen hétvégi házak, szőlőültetvények helyezkedtek el. A préházak és a szőlő mára jórészt eltűnt. A lelőhelyen 2012-ben és 2015-ben végeztek terepbejárást (Hornok Péter, Skriba Nagy Mónika), 2013-ban a 76. sz. főút elkerülő szakaszának építését megelőzően próbafeltárással kutatták (Hornok Péter). A próbafeltárás során összesen 11 kora újkori (17-18. századi) telepjelenség került elő. A lelőhelyet részben az újkori *Cser-hegy* nevű településsel lehet azonosítani, amely az I. katonai felmérés idején még lakott település volt. A lelőhelyen előkerült középkori leletek azonban inkább a középkori Macfalva régészeti emlékei lehetnek.

Forrás: Savaria Múzeum Régészeti Adattár 58.; Nagy Marcella: Jelentések próbafeltárásokról, Nádasd-Hegyhátsál-Katafa közös elkerülő, 2013 LLTK/709/2014.; Skriba Nagy Mónika: Előzetes régészeti dokumentáció- Körmentdi kistérség szélessávú optikai körzethálózat, 2015 (650/19/2015).; Hornok Péter: Jelentés terepbejárásról, 76-86. sz. főutak Nádas-Hegyhátsál-Katafa elkerülő szakasz területe, 2012. KÖH 600/1995/2012.

Helyrajzi számok: 1374, 1383, 058, 060, 075, 076, 081/2, 081/14, 081/13, 1363, 1364, 1367, 1368, 1371, 1372, 1375, 1376, 1379, 1380, 1384, 1388, 1391, 1392/3, 1395, 1393/4, 1394, 1397, 1396, 1399, 1398, 1401, 1400, 1403, 1402, 1405, 1404, 1407, 1406, 1409, 1408, 1411, 1413, 1415, 1414, 1417, 1416, 1419, 1418, 1421, 1420, 1423, 1422, 1426, 1425, 070/10, 070/9, 070/11, 070/12, 070/13, 070/14, 070/15, 070/16, 070/17, 070/18, 1351/3, 1354/2, 1354/3, 1358/1, 1358/2, 1358/3, 1361/1, 1361/2, 1361/3, 1362/1, 1362/2, 1362/3, 1365/1, 1365/2, 1365/3, 1366/1, 1366/2, 1366/3, 1369/1, 1369/2, 1369/3, 1370/1, 1370/2, 1370/3, 1373/2, 1373/3, 1377/1, 1377/2, 1377/3, 1378/3, 1378/4, 1378/5, 1381/1, 1381/2, 1381/3, 1382/1, 1382/2, 1382/3, 1393/9, 1393/10, 1393/5, 1393/6, 1393/7, 1393/8, 1392/5, 1392/6, 1385/1, 1385/2, 1385/3, 1386/1, 1386/2, 1387/1, 1387/2, 1389/1, 1389/2, 1390/1, 1390/2, 1424/1, 1424/2, 1424/3.

12. lelőhely. Alsóháshágy úti-dűlő (80809).

Régészeti jelenségek: Felszíni telepnyom: őskor, késő középkor.

Leírás: A lelőhely a település belterületétől kb. 350 méterre délre, és a Nádasdi-pataktól kb. 400 méterre keletre helyezkedik el, egy nagyobb kiemelkedés nyugati lejtőjén. A területen terepbejárás során (2012) őskori és késő középkori kerámiatöredékeket gyűjtöttek. A 86. sz. főút elkerülő szakasza érinti a lelőhely területét. A 2013-ban az útépitést megelőzően végzett próbafeltárás alkalmával régészeti jelenségek vagy leletek nem kerültek elő. Elképzelhető, hogy a lelőhely összefügg a 13. lelőhellyel.

Forrás: Nagy Marcella: Jelentések próbafeltárásokról, Nádasd-Hegyhátsál-Katafa közös elkerülő, 2013. LLTK/709/2014.; Hornok Péter: Jelentés terepbejárásról, 76-86. sz. főutak Nádasd-Hegyhátsál-Katafa elkerülő szakasz területe, 2012. KÖH 600/1995/2012.

Helyrajzi számok: 03/19, 03/20, 03/34, 03/54, 03/53, 03/57, 03/58, 03/59, 03/40, 03/41, 03/42, 03/48, 03/47.

13. lelőhely. Bujaéri-dűlő (80811).

Régészeti jelenségek: Település: késő középkor.

Leírás: A lelőhely Nádasd belterületének délkeleti csücskétől 200 méterre délre, a Cseripatak nyugati oldalán, egy markáns kiemelkedésű, ám kis területű domb keleti lejtőjén helyezkedik el. A területen 2012-ben terepbejárás során 16-18. századi településre utaló felszíni leletanyag került elő. A 86. sz. főút elkerülő szakasza érinti a lelőhely területét. A lelőhelyen 2013-ban, az útépitést megelőzően végzett próbafeltárás alkalmával régészeti jelenségek vagy leletek nem kerültek elő. Elképzelhető, hogy a lelőhely összefügg a 12. és a 14. lelőhellyel.

Forrás: Nagy Marcella: Jelentések próbafeltárásokról, Nádasd-Hegyhátsál-Katafa közös elkerülő, 2013. LLTK/709/2014.; Hornok Péter: Jelentés terepbejárásról, 76-86. sz. főutak Nádasd-Hegyhátsál-Katafa elkerülő szakasz területe, 2012. KÖH 600/1995/2012.

Helyrajzi számok: 04/1, 04/2, 04/3, 015/17, 015/18, 015/19.

14. lelőhely. Cserhegyaljától nyugatra (80813).

Régészeti jelenségek: Felszíni telepnyom: késő középkor.

Leírás: A lelőhely a Nádasd-Hegyhátsál műúttól délre, a Táncsics utca telkei és a Cserhegyalja határrész erdeje által közrezárt szántott területen helyezkedik el. A lelőhely déli és keleti határa bizonytalan. Elképzelhető, hogy a lelőhely összefügg a 13. lelőhellyel. A 76. és 86. sz. főút elkerülő szakasza és körforgalmi csomópontja érinti a lelőhely területét. A területen 2012-ben terepbejárás során 16-18. századi településre utaló felszíni leletanyag került elő. A lelőhelyen 2013-ban végzett próbafeltárás alkalmával régészeti jelenségek vagy leletek nem kerültek elő.

Forrás: Nagy Marcella: Jelentések próbafeltárásokról, Nádasd-Hegyhátsál-Katafa közös elkerülő, 2013. LLTK/709/2014.; Hornok Péter: Jelentés terepbejárásról, 76-86. sz. főutak Nádasd-Hegyhátsál-Katafa elkerülő szakasz területe, 2012. KÖH 600/1995/2012.

Helyrajzi számok: 042/1, 042/10, 042/11, 042/12, 042/8, 022/1, 022/2, 022/3, 021/46, 021/47, 021/48, 021/49, 021/50, 021/51, 021/52, 021/53, 021/54, 021/55, 021/56, 021/57, 021/58, 021/59, 021/60, 021/61, 021/62, 021/63, 021/64, 021/65, 021/66, 021/67, 021/68, 021/69, 021/70, 021/71, 021/72, 021/73, 021/74, 021/75, 021/76, 021/77, 021/78, 021/79, 021/81.

15. lelőhely. Nádasdi gazdaság (80815).

Régészeti jelenségek: Felszíni telepnyom: római kor, késő középkor.

Leírás: A lelőhely Nádasd és Katafa közötti műút északnyugati oldalán, a nádasdi temető és katafai belterület nyugati határa között lévő szántóterületen helyezkedik el. A területen 2012-ben terepbejárás során közepes intenzitással jelentkeztek késő középkori kerámiatöredékek, emellett egy darab római kori cseréptöredék is előkerült. A 86. sz. főút elkerülő szakasza érinti a lelőhely területét. A lelőhelyen 2013-ban az útépitést megelőzően végzett próbafeltárás alkalmával régészeti jelenségek vagy leletek nem kerültek elő.

Forrás: Nagy Marcella: Jelentések próbafeltárásokról, Nádasd-Hegyhátsál-Katafa közös elkerülő, 2013. LLTK/709/2014.; Hornok Péter: Jelentés terepbejárásról, 76-86. sz. főutak Nádasd-Hegyhátsál-Katafa elkerülő szakasz területe, 2012. KÖH 600/1995/2012.

Helyrajzi számok: 0115/42, 0115/43, 0115/44.

16. lelőhely. Németfalu II. (Németfalusi-rét).

Régészeti jelenségek: Település: középkor.

Leírás: Nádasd-Hegyaljától északra, a Körmend felé vezető út keleti oldalán, az ún. Németfalusi-rét területén lakossági leletbejelentés kapcsán közelebből ismeretlen középkori leletanyag került elő. Az előkerült leletek alapján az adatgyűjtő (Kiss Gábor) középkori település maradványaira következtet a területen. 2007-ben Ilon Gábor végzett helyszíni szemlét a lelőhelyen. A lelőhely északi része jelenleg szántóföldi művelés alatt áll, a többi kaszáló-legelő.

Forrás: Kiss Gábor: Előzetes régészeti szakvélemény a nádasdi "Egyetértés " MTSz. meliorációs tanulmánytervéhez. Savaria Múzeum Régészeti Adattár 951.; Savaria Múzeum Régészeti Adattár 951.; Ilon Gábor: Vas megye megújított lelőhely-nyilvántartása, 2008. KÖH 600/864/2008.

Helyrajzi számok: 0175/4, 0175/5.

Régészeti érdekű területek:

A mai település helyén kereshetjük a középkori Nádasd falu régészeti maradványait, ezért a község belterületének egésze régészeti érdekű területnek minősül. Mivel a régészeti lelőhelyek kiterjedése nem állapítható meg pontosan, ezért régészeti érdekű területnek számít a már ismert lelőhelyek közvetlen környéke is.

f) Védeltségek

A tárgyalt régészeti lelőhelyek *ex lege* általános védeltséget élveznek. A település területén külön rendeletben fokozottan vagy kiemelten védett régészeti lelőhely nem található.

g) Az örökségi értékek elemzése

A Nádasd közigazgatási területén található lelőhelyeken a népvándorlaskor kivételével minden nagyobb régészeti korszak emlékanyaga képviselve van. A lelőhelyeken egyaránt található hajdani telepek, települések, szilárd falazatú épületek, valamint temetők, temetkezési emlékek és utak.

A két darab őskori lelőhely - felszíni telepnyom - jól mutatja, hogy a település környéke már az őskor egyes időszakában is lakott volt.

A római kort öt régészeti lelőhely képviseli. A 3. és a 15. *lelőhelyen* római kori települések felszíni nyomai jelentkeztek. A 3. *lelőhelyen* emellett korabeli (sütő?) kemence maradványait is megfigyelték. A 8. *lelőhelyen* előkerült temető a római kori *borostyánkőút* elágazásánál fekszik. A borostyánkőút az őskori és ókori Európa egyik legfontosabb kereskedelmi

útvonala volt, amely összekötötte a mediterrán világot Észak-Európával. Az út az Adriai-tenger partján fekvő Aquileiától a Balti-tenger partjáig vezetett. Magyarország területére eső szakaszait a rómaiak az 1. század első felében építették ki. Az ókori Salla municípium (Zalalövő) irányából jövő borostyánkőút Nádasdtól délre a mai 86. sz. főút vonalát követi. Az út Nádasd északi részén kettéágazik. Egyik ága az ún. Alsó-katafai út mentén Katafa irányába halad és a község nyugati szélén vezet végig, majd Katafa-Várdomb (*Ad Arrabonem*) mellett a Cseri-patak völgyében jut ki a Rába széles árterére. Az út nyugati ága Nádasd északi részén nagyjából a régi 86. sz. főúttal párhuzamosan halad. Az utakat általában 70-80 cm magas tömör kavicsrétegből álló töltésre építették.

A település területén nagy számban kerültek elő középkori emlékek. Az Árpád-kor, késő középkor és kora újkor időszakát tíz lelőhely képviseli. Közülük kiemelkedik a község központjában álló, középkori alapokon épült római katolikus plébániatemplom. A Szent Márton tiszteletére szentelt középkori templom története a kora Árpád-korra nyúlik vissza. 2003-ban végzett ásatás során 11. századra keltezhető rotunda, és vele együtt megépített lakótorony alapfalai kerültek elő. A rotunda kapuja északi irányba a lakótoronyba nyílt, ahonnan a kelet felé nyíló kapu vezetett a szabadba. A lakótoronyba nyíló kőküszöbös kapu és a torony keletre nyíló külső kapuja mellett egyedi jellegzetesség a keleti falszakaszba mélyített, ívelt fülkeoltár. A feltáráskor láthatóvá vált a 13. századi átépítéskor készült oltár alapja és a 11. és a 13. századi téglapadozat maradványa is. A körtemplomot a 13. században nyugat felé bővítették hosszahajóval. A 14. század elején, vagy még a 13. század végén sekrestyét építettek hozzá délről. Az erősített rotunda a Nádasd nemzetség legkorábbi nemzetségi temploma lehetett, a rotunda maga szentélyként funkcionált. A torony aljában és az oltár előtt talált sírok a Nádasd nemzetség temetkezési helyei. A templomot 1600 körül a Nádasdyak újjáépítik, egyúttal új családi sírhelyet kialakítanak.

A falu határában nyolc darab középkori és kora újkori településnyom került elő. A 12, 13, 14. és a 15. *lelőhelyen* minden bizonnyal a középkori Nádasd faluhoz tartozó külső települési egységek régészeti emlékeit rejti a föld. A 4. és a 16. *lelőhelyen* megfigyelt középkori telepjelenségek az írott forrásokból ismert Németfaluhoz köthetők. A 2. *lelőhelyen* előkerült leletek a középkori Macfalva települési emlékei. A 11. *lelőhelyet* részben az újkori Cser-hegy nevű településsel lehet azonosítani, amely a 18. században még lakott település volt. A lelőhelyen, főleg annak keleti részén előkerült középkori leletek azonban inkább a középkori Macfalva régészeti emlékei lehetnek.

Fontos megjegyezni, hogy az írott források 1580-ban egy belső tornyos, négybástyás, emeletes kapuval ellátott castellumot említettek a falu területén, amelyet a Nádasdy család épített. A castellum jó eséllyel azonosítható a Várhegy lelőhellyel (6. *lelőhely*), amelynek a legmagasabb részén késő középkori és kora újkori kisleletek kerültek elő. A domb északnyugati lejtőjén pedig mesterséges terasz maradványai figyelhetők meg. Kiss Gábor szerint a vár a tatárjárás után épült és a 17. század második feléig állt fenn. Feltételezések szerint a várat a szentgotthárdi csatára vonuló török sereg pusztította el 1664-ben.

Nádasdtól északra fekvő magas *Táborhegy* is középkori és törökkori történelmi eseményekkel állhat összefüggésben (5. *lelőhely*). Állítólag a Táborhegyen várakozott Mátyás király serege az 1459. április 7-én lezajlott körmendi csata előtt. A szentgotthárdi csatában végződő hadjárat során a török had, miután elpusztította a várat, feltételezések szerint megszállta a Táborhegyet és innen indított támadást Körmend ellen. A népi emlékezet szerint körmendi csatát követően az elesett török katonák maradványait a

Táborhegy alatt domborodó „török sír” takarja. A helyi hagyomány szerint a napóleoni háborúk idején 1809-ben az osztrák hadak ütöttek itt táborn.

h) Területhasználat és területi állapot a kulturális örökség összefüggés-rendszerében

Az 1. 6. és a 7. *lelőhely* kivételével a régészeti lelőhelyek területe részben vagy egészben szántóföldi művelés alatt áll. Az intenzív talajművelésnek, főként a mélyszántásnak a lelőhelyeken negatív hatásai vannak. Különösen nagyfokú a talajforgatás károsító hatása a római kori utak esetében. Említést érdemel, hogy a borostyánkőút nyugati ága (10. *lelőhely*) hosszan vezet belterületi kertek, illetve szőlős-, és gyümölcsöskertek területén, s ugyanilyen területen található a 4. *lelőhely* egy része is. Ezeken a területeken a talajforgatás mellett a szőlő-, és gyümölcsstelepités, valamint a kerítés-, kordonépítés is károsítja a régészeti értékeket. Amennyiben a lelőhelyek területén fennmarad az intenzív talajforgatásos művelés (és kertgazdálkodás), akkor jelentős károk keletkezhetnek a kulturális örökség elemeiben.

A 4. 6. és a 7. *lelőhely* területét részben rétként, illetve legelőként hasznosítják. A régészeti értékek megmaradása szempontjából a művelési formák közül a gyepgazdálkodás jelenti a legkisebb veszélyforrást.

Említést érdemel, hogy a 8. *lelőhely* északi részén bányagödrök maradványai figyelhetők meg. A földkitermelés során régészeti értékek semmisülhettek meg.

A plébániatemplom körül, főleg attól keletre helyezkedhetett el a falu középkori temetője (1. *lelőhely*). A középkori templom körüli temető valószínűsíthetően beépített területre esik. Ezen a területen a különféle építkezések, és infrastrukturális beruházások miatt a régészeti jelenségek bolygatottsága nagymértékű lehet.

Fontos megjegyezni, hogy a község teljes beépített területén várható régészeti leletek, elsősorban középkori településmaradványok előkerülése. Amennyiben feltételezésünk helytálló, akkor ezek a régészeti értékek úgyszintén jelentős mértékben károsodtak az elmúlt évszázadok alatt, és veszélyeztetettségük a jövőben is fennáll.

2. Változtatási szándékok

a) Településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás

- A belterület déli széle (a Táncsics Mihály utca vége) és a 86. sz. főút elkerülő szakasza közötti területen tartalék gazdasági kereskedelmi szolgáltató területeket jelöltek ki.

3. Hatáselemzés a különböző hatásterületek kijelölésével (hatásvizsgálat és javaslatok)

a) Régészeti emlékek feltárhatóságának, megmaradásának, bemutathatóságának vagy pusztulásának lehetőségei

A település területén a régészeti lelőhelyek száma jelenleg: tizenhat. A tárgyalt lelőhelyek jól megközelíthetőek a kutatás számára, régészeti feltárásukat - eltekintve a beruházásokat megelőző feltárástól - jelenleg semmi nem indokolja.

Az 1. 6. és a 7. *lelőhely* kivételével a régészeti lelőhelyek területe részben vagy egészben szántóföldi művelés (vagy kertművelés) alatt áll. Az intenzív talajművelésnek, főként a mélyszántásnak, valamint a kertgazdálkodással összefüggő földmunkáknak a lelőhelyeken negatív hatásai vannak. Az említett régészeti lelőhelyek megmaradása nagyban függ attól,

hogy a jelenlegi veszélyeztetés folytatódik-e, vagy pedig az érintett területeken más, bolygatással nem járó hasznosításra (például rét-legelőgazdálkodásra) térnek át. Hozzá kell tenni, hogy nincs szükség feltétlenül a művelési forma megváltoztatására, hiszen az egyes talajművelési módok és módszerek között is jelentős különbségek vannak a tekintetben, hogy milyen mélységben és mennyire drasztikusan mozgatják meg a talajt. A lelőhelyek területén előnyben kellene részesíteni a kis mélységű és minimális talajforgatással járó művelési módokat.

Fontos megjegyezni, hogy a község teljes beépített területén várható régészeti leletek, elsősorban középkori településmaradványok előkerülése. A plébániatemplom körüli térségben középkori sírok felbukkanására lehet számítani. Amennyiben feltételezésünk helytálló, akkor ezek a régészeti értékek jelentős mértékben károsodtak az elmúlt évszázadok alatt, és veszélyeztetettségük a jövőben is fennáll.

A településrendezési terv módosításában szereplő változtatás (tartálék gazdasági területek kijelölése) érinti a 12. és a 13. *lelőhelyet*. A jövőben az esetleges építkezések, illetve fejlesztések engedélyeztetése során a hatóság mérlegelni fogja az egyes építkezések és az általuk a régészeti örökségben keletkező visszafordíthatatlan folyamatok arányát, viszonyát, majd ezek alapján döntést hoz arról, hogy milyen feltételekkel járul hozzá az engedély megadásához (pl.: a beruházó költségére történő megelőző feltárás, próbafeltárás vagy régészeti szakfelügyelet elrendelésével).

Régészeti érdekű területek a településen:

- A község belterületének egésze.
- A már ismert régészeti lelőhelyek közvetlen környezete.

A régészeti lelőhelyeken kívül tervezett beruházások esetében felhívom a földtulajdonosok, a beruházók és a kivitelezők figyelmét, hogy ha földmunkák közben régészeti emlék vagy lelet kerül elő, a munka felelős vezetője köteles a tevékenységet azonnal abbahagyni, és a jegyző útján a Hivatalnak azt haladéktalanul bejelenteni. A feltárással jogosult intézmény intézkedéséig köteles a tevékenységet szüneteltetni, továbbá a helyszín és a lelet őrzéséről - a felelős őrzés szabályai szerint - gondoskodni.

b) Folyamatok iránya, visszafordíthatósága

Jelenleg károsan ható folyamat az intenzív talajművelés következtében állandósult eltérő mértékű bolygatás, amely az 1. 6. és a 7. *lelőhely* kivételével az összes régészeti lelőhelyet érinti. Amennyiben az említett területeken fennmarad az eddig folytatott művelési gyakorlat, akkor mindez a régészeti jelenségek lassú pusztulásához vezet. A hasznosítási forma vagy a talajművelési módok megváltoztatásával a káros folyamatok megállíthatók lennének.

c) Kárenyhítés lehetősége, költsége, illetve ellentételezésének lehetőségei

A jogszabályok nem írnak elő kárenyhítési vagy ellentételezési kötelezettséget arra az esetre, ha egy terület tulajdonosát vagy bérelőjét az előírások vagy a jogszabályból eredő kötelezettségei miatt hátrányok érik. Ugyanakkor semmi nem zárja ki a kárpótlás lehetőségét, ez minden esetben az érintett felek megegyezésétől függ.

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy az esetleges megelőző vagy próbafeltárások folyamán a beruházók számára költségcsökkentő tényező lehet a gépi, illetve gyalog munkaerő biztosítása.

4. Összefoglaló

Nádasd közigazgatási területén a régészeti lelőhelyek száma jelenleg: tizenhat. Közülük egyik sem áll fokozott vagy kiemelt védelem alatt. A település területén a népvándorlaskor kivételével minden nagyobb régészeti korszak emlékanyaga képviselve van. A lelőhelyeken egyaránt találhatók hajdani telepek, települések, szilárd falazatú épületek, valamint temetők, temetkezési emlékek és utak. A lelőhelyek legnagyobb része a középkor és kora újkor időszakát képviseli. Külön említést érdemelnek a falu középkori (11. századi eredetű) plébániatemplomának maradványai, valamint a római kori borostyánkőút fennmaradt szakaszai.

Az 1, 6. és a 7. *lelőhely* kivételével az összes régészeti lelőhely területe részben vagy egészben szántóföldi művelés (illetve kertművelés) alatt áll. Az intenzív talajművelésnek, főként a mélyszántásnak, valamint a kertgazdálkodással összefüggő földmunkáknak a lelőhelyeken negatív hatásai vannak. A hasznosítási forma vagy a művelési módok megváltoztatásával a káros folyamatok megállíthatók lennének.

A településrendezési terv módosításában szereplő változtatás (tartalék gazdasági területek kijelölése) érinti a 12. és a 13. *lelőhelyet*. A jövőben az esetleges építkezések, illetve fejlesztések engedélyeztetése során a hatóság különféle szempontok mérlegelése után döntést hoz arról, hogy milyen feltételekkel járul hozzá az engedély megadásához (pl.: a beruházó költségére történő megelőző feltárás, próbafeltárás vagy régészeti szakfelügyelet elrendelésével).

Alapvetően fontos, hogy a község belterületének egésze, valamint a régészeti lelőhelyek közvetlen környezete régészeti érdekű területnek minősül.

5. Nyilatkozat

Alulírott, **Takács Károly**, régész, nyilatkozom, hogy a 68/2018. (IV.9.) korm. rendelet 84.§. (2) bekezdése szerinti előírásnak megfelelően szerepelek az adott örökségvédelmi szakterületre vonatkozó szakértői névjegyzékben.

Régész diploma száma: 1510/2000 (ELTE-BTK).

Szakértői engedély regisztrációs száma: R4XH98

Nyilvántartásba vétel sorszáma: 17/2011

Az általam ellenjegyzett örökségvédelmi hatástanulmány az örökségvédelmi jogszabályokkal és a hatósági előírásokkal összhangban készült, a tanulmányban szereplő tervezett megoldásokra vonatkozó javaslatok azoknak mindenben megfelelnek.

Győr, 2018. november 26.

/Takács Károly/

Épített örökség szakterületi rész

1. Vizsgálat

a) történeti leírás, régészeti örökség

A római korban épült Borostyánkő út Nádasd területén két irányba ágazott el, az egyik ága keletre a mai Alsó-katafai út nyomvonalán a katafai Várhegyre vezetett. E helyen kiserőd állt, ahol római őrség vigyázta a rábai átkelőt. A másik ág Körmend irányába vitt. A Templomkertben és a plébániaház előtt római téglá és terazzo maradványokat találtak, tehát minden bizonnyal a falu területén voltak lakhelyek. Nádasd első okleveles említése 1233-ból való. „A falut a Nádasd nemzetségből származó Pethenéd fia László 1246-ban vásárolta meg egy rokonától. (A XIII. század első felében még csak keresztnevükön említett nemeseket a tatárjárás után nevezik Nádasdiaknak központi birtokhelyükről). 1414-ben Nádasdy András Zala vármegyei alispán és öccse Nádasdy Osváld új adománylevelet kapott a településre Zsigmond királytól, majd a família egyik ága 1551-ben I. Ferdinánd királytól. Nádasdon e családból való utolsó birtokosról, Nádasdy Imréről 1734-ből van feljegyzés.

Az 1730-as években a település sárvár-felsővidéki gróf Széchenyi Zsigmond tulajdonát képezte, majd területének jelentős része a németújvári herceg Batthyány-Strattmann család birtokolta. 1914-től Dr. Batthyány-Strattmann (I) László, a neves orvos, 1931-ben (II) László örökölte a hitbizományt és vele Nádasdot. A háborús pusztítások ellen a XI. században a templomdombon épült, akkor még mocsaras, nádas, erdős környezetben lévő rotunda nyújtott védelmet. A tatárjárás után létesült védelmi rendszer része lehetett a nádasdi Várhegyen épült vár., amelyet feltételezések szerint a szentgotthárdi csatára felvonuló török sereg pusztított el. 1664 július végén. A várhegy szomszédságában található a környék hadtörténete szempontjából jelentős terület, a Táborhely. Itt várakozott Mátyás király serege az 1459 április 7-én lezajlott körmendi csata előtt. A szentgotthárdi csatában végződő hadjárat során százezernél nagyobb létszámú török had, miután elpusztította a várat, megszállta a Táborhelyet és innen indított támadást Körmend ellen. A körmendi csatában a gróf Nádasdy Ferenc vezette sereg győzött, a népi emlékezet szerint az elesett török katonák maradványait a Táborhegy alatt domborodó „török sír” takarja. A Napóleon ellen felvonuló osztrák hadak ugyancsak a Táborhegyen táboroztak 1809. június 1 és 7 között. A község hét dombra épült, ezek a Templomdomb, a Csébi domb, Kútkert, Cserfalu, a Cserhegy, Almásd és Németfalu (Hegyalja). Ez utóbbi négy a középkortól a XIX. századig önálló község volt.

Régészeti örökséggel a Régészet c. munkarész foglalkozik.

b) természet, táj, tájhasználat – településhálózat és településszerkezeti összefüggések, tájtörténet

A közlekedési útvonalakra fűződő településhálózatban Nádasd a 8-as főutat kísérő településfűzések második sorában helyezkedik el, a Körmendnél lévő kelet-nyugati és észak-déli főutak kereszteződése közelében a déli ágra települt. A község előtt a déli út kettéágazik.

A Nádasdon átkelő ág a falu után lakott hely nélküli tekintélyes erdőtömbön halad át, az aprófalvak zömében a másik, a zalaegerszegi út mellett délkeleti irányú fűzérben csoportosulnak.

Nádasd határában lévő földek rossz minőségűek. Déli kétharmad részét mindig erdő borította, a mezőgazdasági művelés és a telepedés az északi részen zajlott. A történeti részben említett négy önálló község a hozzáférhető régi térképeken nehezen azonosítható. A II. katonai térképen (1853) Almásd megnevezve a községtesttől távol, nagyon kicsi település jelöléssel szerepel. Hegyalját és Cserhegyet pedig nem a beltelkekre jellemző sűrű, hanem a külterületi szőlő-, és kertművelésű területeknél szokásos szórt épületállománnyal ábrázolták. Ha korábban önálló községek voltak, beépítésük eltért a falvakétól.

(Az I. katonai felmérésen Hegyalja összefüggő szőlőterület.)

Ma a Hegyalja és Cserhegy, valamint Almásd a Várhegygel együtt különálló kertes területek. Az 1857 évi térképen Nádasd egyutcás. Érdekessége, hogy nem a Borostyánkő út nyomvonalát követő országút mellé települt, hanem egy arról hegyesszögben leágazó, közlekedéshálózati szereppel nem rendelkező mellékút mellé. Erőteljesen kirajzolódnak már ekkor a főutcat keresztező kelet-nyugati irányú közlekedési útvonalak is: a Hegyhátsál-Csákánydoroszlói út, a későbbi vasúti utca keleti végében a Katafára vezető úttal. A községet délen szélesen határolja a mai Bajcsy-Zsilinszky utca, azonban még csak vékony kanyargós ágakkal köt ki az országútra.

A mai összetett településszerkezet a fentiekből kiindulva alakult ki. Először az észak-déli irányú utcákkal bővült a falu, beépült az országút, megnyitották a Táncsics Mihály utcát. Ezt kiegészítette a Bajcsy Zsilinszky utca kikötése az országútra. Jelentős a kelet-nyugati irányú Vasúti utca intézményekkel vegyes beépülése és ezzel a mai községközpont kialakulása. A közelmúlt lakóterületfejlesztései a tömbbelsők feltárásával történtek. (Sipos Béla utca, Ifjuság utca.)

Tájtörténet

Nádasd története a régmúltra vezethető vissza. A falu földrajzi helyzete egész történelme során jelentősen meghatározta lakóinak életét. Neve is jelzi, hogy évszázadokon keresztül a falu történelmi magját, – amelyet Templomdombnak és Főszegnek neveznek (Kossuth L. u. déli része), – körös-körül nádasok, mocsarak övezték. A falut három oldalról nádas, dél felől e vidéken őshonos csererdő védte. Máig él emléke a Cserfalu, Cserhegy helynevekben.

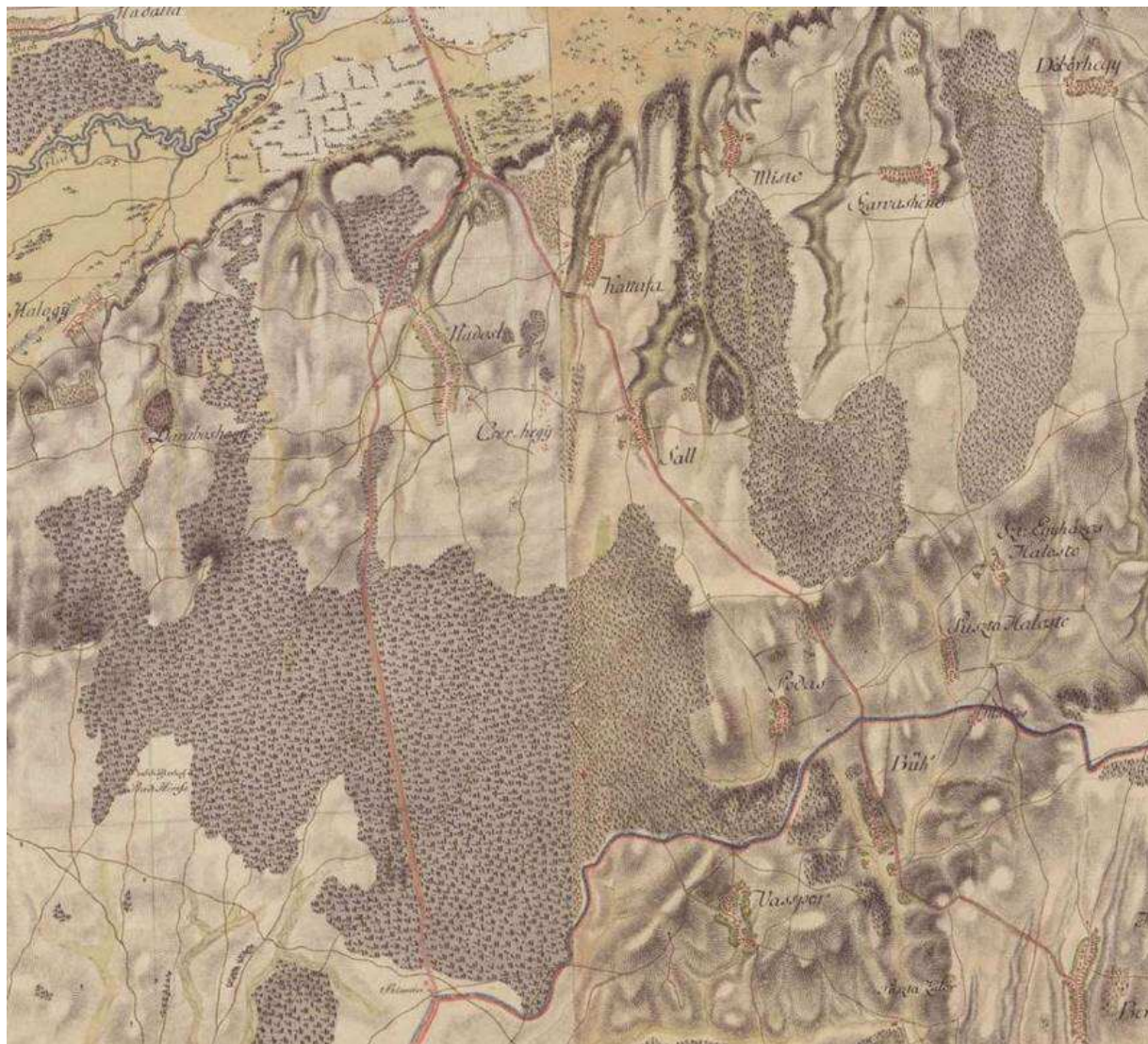
Európa egyik ősi, forgalmas kereskedelmi és hadiútja, a Baltikumot Itáliával összekötő Borostyánkő út vezetett az Árpád-kori Nádasd nyugati határában, amely két irányba ágazott el. A keleti irányba, a mai Alsó-katafai út nyomvonalán a katafai Várhegyre vezet, ahol római mansio-t, kiserődöt tártak fel a régészek. E helyen Salla (Zalalövő) és Savaria (Szombathely) között, megközelítőleg félúton római őrség vigyázta a rábai átkelőt és segített az utazóknak, valamint pihent lóval és élelemmel látták el a híres római futárszolgálatot. A római út másik ága Körmend irányába visz. A vasút és a Petőfi Sándor utca között, valamint Nádasd-Hegyalján, a Németfalusi réten a Csörnöc patak árterében ma is jól látható az 50 – 60 centiméterre kimagasló 4 – 5 méter széles római út, az öttevény. A Borostyánkő út nevét a római korban a Balti-tenger partjáról szállított borostyánkőről kapta. Az ókori népek nem csak átvonultak évezredek során Nádasd területén, hanem lakták is azt. Erre utalnak a Templomkertben és a plébániaház előtt fellelt római téglák és terrazzo maradványok. Ez a hely az ókorban kitűnő őr és lakhely lehetett. A római kor előtti évszázadok lakóira (kelták, pannonok) emlékeztetnek a Nádasd környékén talált urnás halomsírok is (Hallstatti kultúra). A község déli határát érintette az Árpád-korban is igen fontos országút. A kereskedelem, a tudomány, nemzetközi diplomácia, az élet áramlása mellett a háborús pusztítás is áradt évszázadokon át ezeken az utakon.

Meg kell említeni egy másik fontos kereskedelmi utat is, amely Székesfehérvárt itáliai városokkal kapcsolta össze. Ez az út is érintette a községet, annak déli részén haladt át. Mindezek a táj alakulását, formálását, az antropogén behatások jellegét nagyban befolyásolták.

Már az **I. katonai felmérésen** (1763-1787) is szépen kirajzolódik a térség domborzata. Magaslatok, szélesebb, szűkebb völgyek tagolták a tájat. Források szerint a község 7 dombra épült: Templomdomb, Csébi-domb, Kútkert, Cserfalu, Cserhegy, Almásd, Németfalu. Közülük Cser-hegy már feltüntetésre került a térképen, ahol elszórva, de megközelítőleg egy lineáris tengelyre fűződve házak láthatóak. A jelenlegi táborhegyi településrész magjai is megfigyelhetők a Borostyánkőút elágazásában, Nádasd északi részén. A fő településmag egy íves vonalra szerveződött, követve a Nádasdi-patak termékeny gyepes árterét. A völgyekben, mélyedésekben több kisebb patak is húzódott: Nádasdi-patak, Cseri-patak és a Csörnöc-Herpenyőhöz kapcsolódó árkok. A település északi részén a Rába közelsége is meghatározó. Ezen vízfolyások környezete elsősorban gyepes volt, a vízfelületek pedig vélhetően magas nádas borítottsággal rendelkeztek. Ezt támasztja alá a település elnevezése is, ami „náddal bővelkedő, kis nádas falu”-t jelent. A szakralitáshoz kötődően már

ábrázolásra került a falu központjában felállított templom, amiről számos forrás leírja, hogy a Szent István-féle „minden 10 falu építsen egy templomot” elv központi helyszíne Nádasd volt.

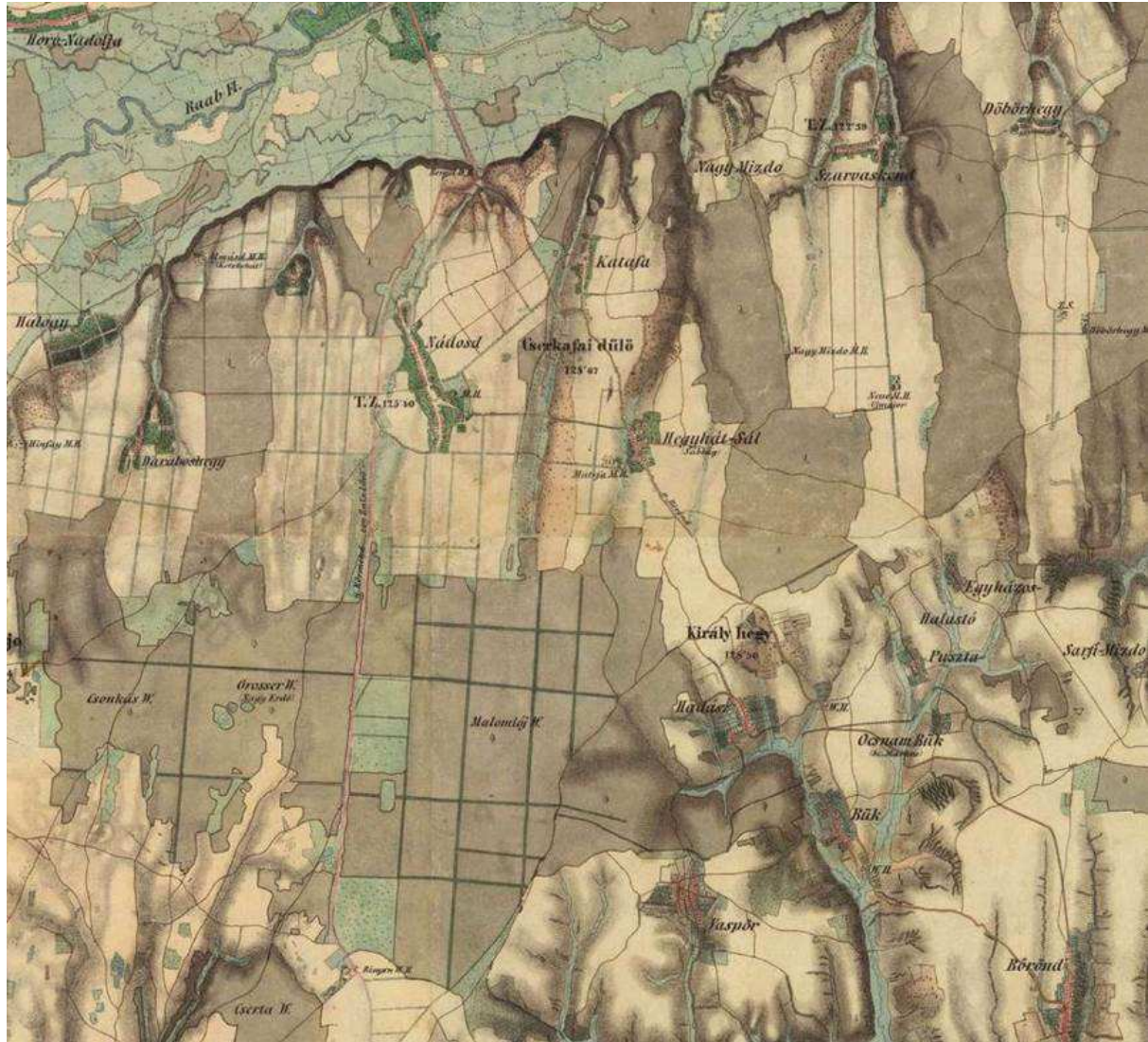
A környező településekkel sűrű úthálózat kapcsolta össze az akkori Nádasdot. Ezek az utak a jelenlegi köz- és mezőgazdasági utak elődei. A területhasználatot a domborzat határozta meg. A dombok lejtőin szántókat hoztak létre – főként a település északi részében jellemző. A Cser-hegy mentén kisebb, a Táborhegy környékén nagyobb kiterjedésű szőlőterületek is megjelentek. A gyepek, különösen az ártéri nedves gyepek ugyancsak meghatározóak a tájhasználatban – a település lakott területeinek színhelyei, hiszen a háztáji gazdálkodáshoz megfelelő alapot biztosítottak. A déli részen elsősorban kiterjedt erdőségek voltak, amelyek a mai napig meghatározó tájlelemként jelennek meg a területen.

I. katonai felmérés (1763-1787)

A II. katonai felmérésen (1819-1869) a központi településmag terjeszkedett északi és déli, délkeleti irányban. A templom körüli jellegzetes háromszöges elrendeződés alapjai is ezekre az évekre tehetőek. A táborhegyi beépítés egyre fokozódott, az 1800-as évek második felére közel elérte a jelenlegi kiterjedését. Körülötte megmaradtak a gyümölcsösök, szőlőültetvények. A cser-hegyi lakott terület nem bővült. A 17-18. századi folyószabályozások nyomai Nádasd esetében is megfigyelhetők. A körmendi Rába-szakasz kanyarulat-átvágásai, árvízmentesítése újabb árkok, vízelvezetők létrehozását, köztük a

Csörnök-Herpenyő szabályozását tette szükségessé. Emiatt Nádasd északi részén újabb gyepterületek és árokrendszerek jöttek létre. Az erdőkben új, feltáró úthálózat kijelölése látható, amely lehetővé tette az egyes erdőrészek elkülönítését. Mindez a megnevezésükben is tükröződik: Nagy erdő és Malomlói erdő. A Malomlói erdőt több részben is megszakították kisebb gyepes területekkel, illetve már látható az a nyílt teresedés, ahol később az Erzsébet-kertet alakították ki. E terület a II. katonai felmérésen mocsaras, vizenyős területként szerepel. A települést a környező községekkel összekötő főbb útvonalak döntően nem változtak.

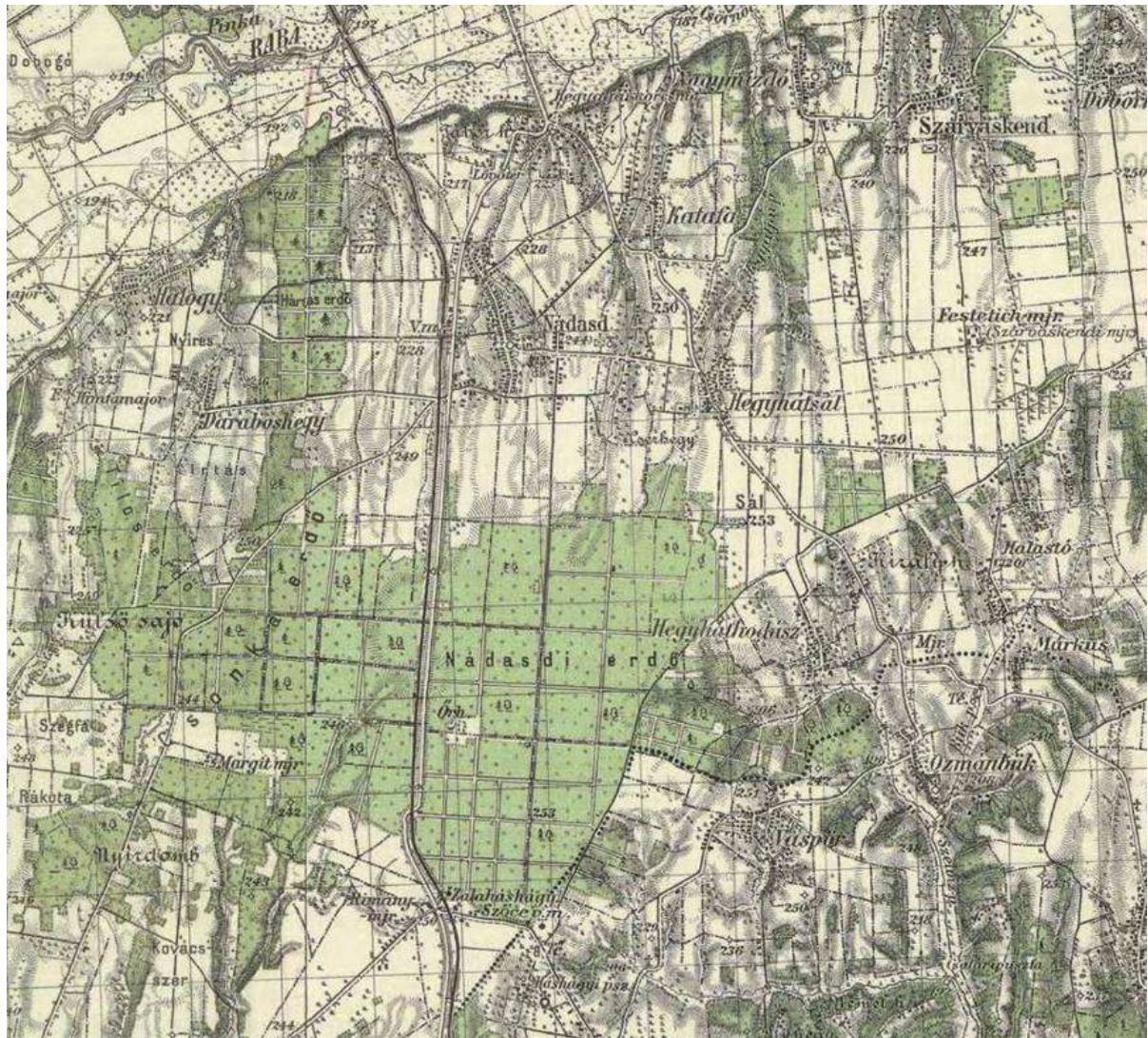
II. katonai felmérés (1819-1869)

A III. katonai felmérésen (1869-1887) ábrázoltak alapján az előzőhöz képest nem sok változás történt. A belterület cizelláltabb megjelenéssel látható, növekedése nem számottevő. A Táborhegy már megnevezésében is megjelenik a térképen. Az itt található településrész kisebb átalakuláson átesett, elsődlegesen a vízfolyások dinamikájához történő igazodás formálta az itteni lakott terület kis tömbökbe történő csoportosulását. A Cserkafai-dűlő (Cser-hegy) beépítése is rendeződött, egységesedett. A szőlő- és gyümölcsültetvények jelölései eltűntek a község területéről, helyüket főként gyepek és szántók vették át. Az erdők elnevezésükben változtak: Nádasdi-erdő és Nagy Csonka-erdő lett. A Nádasdi-erdőben a - korábbi években még vizenyős területként ábrázolt - későbbi Erzsébet-kert már gyepes felületként jelenik meg.

III. katonai felmérés (1869-1887)

Nádassd jelenlegi szerkezete leginkább az **1941-es** térképen köszön vissza. Mind a táborhegyi, cser-hegyi és a központi lakott területek a napjainkban látottakhoz hasonló kialakításúak. A művelési ágak tekintetében nagy változások nem tapasztalhatóak. Az Erzsébet-kerttel szemben már megjelent az erdészlak. A Táborhegy közelében jelölték ki a löteret, ahol a körmendi rendészeti iskola hallgatói gyakorlatozhatnak. A Csébi-dombon létesített temető is már ábrázolásra került. Az 1900-as évek elején több részletben alakították ki a Körmend-Zalalövő vasútvonalat, amely átszeli Nádassd területét. Napjainkban e vasútvonal nem üzemel. A község másik temetője meglehetősen új keletű, hiszen a XIX. század végén keletkezett kataszteri térképeken sem szerepel, helyén a Nádassdi gazdaság parcellái voltak.

IV. katonai felmérés (1941)

A település tájváltozása napjainkban is folytatódik. A szakrális emlékek, értékek terén a XXI. században is fejlődött Nádasd. A 2005-ben kijelölt Szent Márton út (Via Sancti Martini) áthalad a községen. A zarándokok Körmenről érkezve először a Táborhegyet, majd Nádasd belterületét érintve haladhatnak. A települést a cédrusfaliget mentén hagyja el Vaspör irányában a zarándokút.

2013-2015 között építették meg a 86-os számú főút nádasdi elkerülőjét (5. ábra). A községet kelet felől kerüli el az út jobbra mezőgazdasági területeken halad át. Ehhez szükséges nyersanyagot helyben bányászták, a Cser-hegy keleti határában, a Cseri-patak mentén hozták létre kavicsbányát. A területet a munkák befejeztével a spontán szukcesszió vette hatalmába, pionír fajok megjelenése és a nagyobb mélyedésekben tavak létrejötte jellemzi. Az útépitések sajnos elszigetelték a zártkerti területeket a településmagtól. Ugyancsak az elkerülő út érintette az egykori hegyalja úti csárdát, amelyet lebontottak, helyét parkoló foglalja el. Az egykori csárda épületét a falumúzeumban építik fel újra.

Nádasd 2018-as Google Earth felvételen

Összességében Nádasd fejlődése, tájváltozása már a római kortól nyomon követhető. A tájhasználatot minden korban meghatározták a domborzati viszonyok, a vízfolyások. A szántóföldi művelés elsősorban a termékenyebb lejtőkön, völgyekben figyelhető meg, a vízfolyások árterét főként a gyepes területek nagy aránya teszi ki. Mivel Nádasd már az Őrség kapuja, így az erdők jelentős része védelmet élvez, tehát a déli területek kiterjedt erdei meghatározó színfoltként tagolták korábban, napjainkban és tagolják a jövőben is a tájat.

c) településkép és utcaképek

Nádasd településképe összességét tekintve átépülő. Belterületén helyi építési jegyeket hordozó épületek nagyobb számban a Kossuth Lajos utcának a Vasút utca és a Dobó István utca közötti szakaszán, egyéb helyen csak elszórtan és egyedileg találhatók, összefüggő épületcsoportokban azonban nem.

Kossuth Lajos utca

A Petőfi Sándor és a Rákóczi Ferenc utcában az utcáfronton sok sátoztetős épület épült, néhol egy-egy a 80-as években divatos típus emeletes épület

Petőfi Sándor utca

A Vasút utcában és a közelmúltban beépült Ifjúság utcában kevert stílus alakult ki, elvéve találhatók erős homlokzatszínezések.

A Sipos Béla utca keleti oldala egységes utcaképet mutat utcával párhuzamos gerincű , azonos magasságú, azonos tetőhajlásszögű nyeregtetős házsorával.

Sipos Béla utca

A falu határában a beltelkek mezőgazdasági termelési tevékenységét kiegészítő „hegyi” telkeken is építettek gazdasági épületeket. Az 1857 évi kataszteri térkép szerint elsősorban a Hegyalján és a Cserhegyen, ezek minden valószínűség szerint boronaházak voltak. Mára ezek is átépültek, a cserhegyieket zömében lebontották. Várhegyen épen áll még egy. Az átépültek keskeny traktusú gyümölcstárolók pihenőhelyiséggel. A főközlekedési utak csomópontjának közelében a Hegyalján üdülőként használt családiház méretű és kinézetű épületek is vannak.

Épületsor kertés mezőgazdasági területen

d) településszerkezet és területhasználat,

A helyiek a belterületen belül is több településrészt megkülönböztetnek, pld.: Ajszeg, Főszeg, Kútkert, Csébidomb. Elkülönülő falurész ugyan nincsen, a két utóbbi sajátos szerkezete azonban a térképen ma is jól körülhatárolható.

A településszerkezet összetett: az északi belterülethatárnál hegyesszögben elágazó, a Nádasdi-patakot közrefogó két utca és ezektől keletre egy rövidebb párhuzamos utca, valamint a középtájon keresztben áthaladó, erőteljesen beépült Vasúti utca rajzolja meg a fő szerkezeti vonalakat. Közülük a középén haladó Kossuth Lajos utca háromszögű templomterével a legrégebbi.

A templommal szemben állt nagy kertben a gazdatiszti ház, amelyhez gabonátárolóból és istállókból álló major csatlakozott. A kert egy részét felosztották. A majorban a gabonátárolót elbontották, az egyik istálló eredeti körvonalaiban, de belül átalakítva, az U elrendezésének pedig jelenleg üresen és romló állaggal egyik szárnya áll még.

A téren lévő egyházi és gazdasági létesítmények alkották a falu régi központját. Térképezés még a csébidombi régi temető előterében található. Az egyenlő szárú háromszöggé kinyúló közterület végében szigetszerűen helyezkedik el két lakótelek.

Jelentős szerkezeti változást hozott a Katafáról bejövő és az állomáshoz vivő, a falu középvezetében keresztben futó út mellett az iskolát és sportterületet, óvodát, szolgálati lakásokat, valamint a Művelődési Házat tartalmazó modern faluközpont megépítése, amely maga után vonta később a Vasút utcának a hagyományostól elütő gyors beépülését, újabb intézmények és szolgáltatások ide települését. A településközponti hangsúlyt kapott utcáról a tömbbelsőbe zsákutcákat nyitottak, mindez összetett faluszerkezetet eredményezett.

Az utcák közötti még fel nem tárt tömbbelsőben hosszan benyúló, ma már kevésbé művelt telekrészek vannak.

e) település karakter: telekszerkezet és telekhasználat, beépítési mód és épület típusok,
Telekszerkezet

A kataszteri térkép szerint az eredeti telekszerkezetet a Kossuth utcára felfűzött kelet-nyugati irányú, dél felé egyre hosszabb fésűs elrendezésű telkek képezték.

Az új utcák kialakításánál ugyanebben a rendszerben hasonló szélességű, de rövidebb telkeket osztottak, néhol a fő elrendezéshez képest keresztirányban.

A község közepén az általános községközvetől elütve ékelődik be a telekösszevonással létrehozott tekintélyes méretű iskola-óvoda-művelődési ház tömb, a Csébi dombon pedig a Temető utca teresedésének sajátos rajzolata együtt a régi temetővel.

Telekhasználat

Az újabb telekosztások kisméretű telkei kifejezetten csak pihenőtelkek. A régebbi még meglévő hosszú telkek hagyományos pihenőkert-zöldséges-gyümölcsös-szántó tagozódása megszűnőben van, a ház körüli díszkerten túli részét elvétele művelik.

Beépítési mód

A beépítési mód túlnyomórészt oldalhatáron álló, néhány szélesebb telken és a legújabb épületek között előfordul szabadonálló.

Az iskola mellett lévő szolgálati lakások szabadonálló négylakásos társasházak.

Épület típusok

A hagyományos lakóházak leggyakoribb típusa a hosszúház, utcai homlokzata oromzatos, két, ritkábban háromtengelyes, az ablakok felett cseréppel fedett esővető párkánnyal. A falazott oromzaton két félköríves, esetleg lépcsőzetes záródású, vagy téglalap alakú padlásszellőző van. Vakolatkeretézésekkel díszítettek, néha előfordul egyéb egyszerű stilizált vakolatdísz is. A padlásszellőző ablakok között keretben feliratok találhatók.

Kossuth utca 74.

A utca felől a nyeregtetőt sok esetben lekontyolták.

Az udvari homlokzatok tornác nélküliek kivéve a Temető u. 12.sz. épületet, amely fa oszlopos tornácos.

Temető utca 12.

Gyakran előfordul a falazott, kontyolt fióktetővel, vagy megemelt tetősíkkal fedett belépő helyiség.

Táncsics u. 3. 207hrsz

Temető u. 12. 363hrsz

Utcavonalon hajlított, L alaprajzú házat keveset találtunk. Szép példája a Kossuth Lajos u 166 szám. alatt álló épület, bár jelenleg üresen áll.

Kossuth Lajos utca 166. 420hrsz

Kossuth Lajos utca 166. 420hrsz

A Petőfi Sándor utcában tekintélyes villaszerű épület az orvosi rendelő.

Petőfi Sándor utca 49. 632hrsz

A korai átépítésekkel az új zömök utcai szárnyak manzárdtetőt kaptak, a 60-as években történt átépítésekkel pedig sátoztetőt.

f) védettségek: régészeti és műemléki egyedi és területi

Országos védettség

A régészeti védettséggel a Régészet c. fejezet foglalkozik.

Nádasd községben műemléki védelem alatt álló terület, épület, építmény nincs.

Helyi védettség

Helyi területi védettségű településrész, utcakép nincs a községben.

Helyi egyedi védelem alatt álló épületek:

Belterületen

- Rk. templom (1898) és rotunda, 373hrsz.
- Plébánia épülete, Kossuth L. u.112; 516/1hrsz.
- Intéző lakás, volt Batthyány-Strattmann kúria, ma Polgármesteri Hivatal, Kossuth Lajos u. 101.
- Evangélikus imaház és lelkészlakás, Kossuth Lajos u. 66.604/1hrsz.
- Major épület, Hegyhátsági út 3. 160 hrsz
- Vasútállomás 798/5hrsz
- Kossuth Lajos u 166, 420hrsz
- Táncsics M. u 16, 184hrsz
- Temető u.12, 363hrsz

Külterületen

- Batthyány pince 0188/1hrsz
- Borona-ház (hrsz.: 2036/1) Várhegyen található

Világi és vallási emlékek:

- Feszületek bel- és külterületen
 - Kossuth Lajos utca, 696hrsz
 - Petőfi Sándor utca, 786hrsz
 - Kossuth Lajos utca , 516/1 hrsz előtt
 - Templomkertben állított emlékek
 - Cserhegyen két fémkereszt az 1198hrsz út mellett
 - Ácsolt kereszt a Németfalusi részen , 1828/4hrsz
- Szűz Mária kápolna a Táborhegyen
- Erzsébet emlékmű - Milleniumi emlékmű és emlékpark

f) az örökségi értékek elemzése,

Szent Kereszt megtalálása római katolikus templom

A jelenlegi épület elődje, a Szent Márton püspök patrocíniumára szentelt, lakótoronnyal erősített körtemplom a 11. században épült. A 13. században nyugati irányban hosszajával bővítették.

Az épületegyüttes alapjait 2003-ban tárták fel. Egyedi jellegzetessége a keleti falszakaszba mélyített ívelt fülkeoltár, az északi oldalon épített lakótoronyba nyíló kőküszöbös kapu és a torony keletre nyíló külső kapuja. Láthatóvá vált a 13. századi átépítéskor készült oltár alapja és a 11. és a 13. századi téglapadozat maradványai is.

A torony aljában talált 11. századból származó, valamint az oltár előtt földbe mélyített sír (13-16.sz.) a Nádasdy nemzetség temetkezési helyei.

A török időkben a templom kiégett, elpusztult. 1600-ban a Nádasdyak újjáépítették. Mintegy száz évig a lutheránusokat szolgálja, majd 1732-ben visszakapja a katolikus egyház.

Batthyány Lajos a templom akkori kegyura renováltatja, Rómából Szent Kereszt ereklyét adományoznak és 1737-es felszenteléskor kapja első ízben mai titulását.

1810-ben új tornyot építenek a nyugati homlokzathoz, mivel a régi erődtorony egy villámcsapás okozta tűzvész miatt igen rossz állapotban volt.

A templomot 1888-ban lebontották. Helyébe Batthyány Strattmann Ödön herceg Friedriger Frigyes építész tervei alapján észak déli tájolással az előző méretei, román és gót stílusjegyei alapján újat épít. 1889 november 17-én régi titulussát megőrizve szentelik fel 1937-ben Zsolnai Mihály sárvári építőmester tervei szerint két oldalhajóval, kereszthajóval, új nagyobb szentéllyel és a nyugati oldalán sekrestyével bővítik. Felszentelésekor ismét eddigi titulussát kapja.

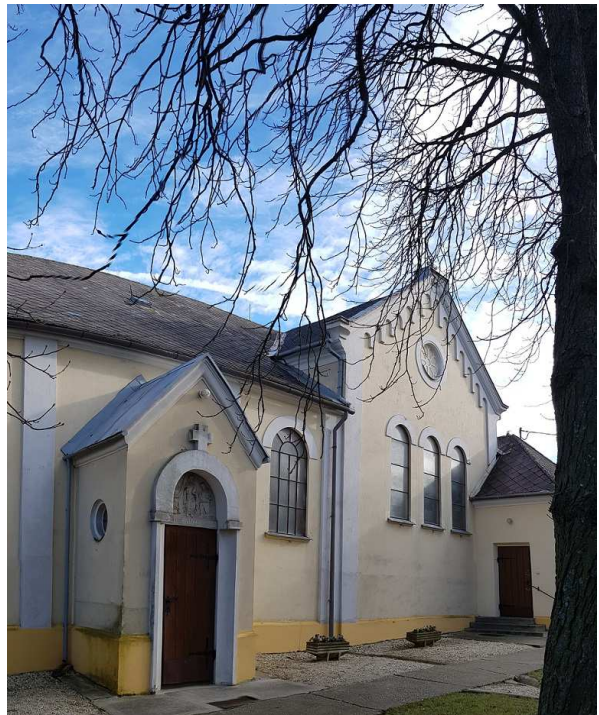
A rotunda

Déli homlokzat, főbejárat

Főbejárat feletti dombormű

Keleti homlokzat, oldalbejárat

Plébánia épülete (1698-ban részben boronafallal épült, mai alakját az 1830-as években nyerte el)

Kossuth Lajos utcai homlokzat

Udvari bejárati homlokzat

Batthyány-Strattmann kúria

A klasszicista stílusú kúriát Batthyány-Strattmann Fülöp a XIX. század közepén építteti fel, a körmendi uradalom egyik igazgatási-gazdasági alközpontja kapott benne helyet, egyben a birtokrészt felügyelő gazdatiszt lakása is volt. A kúriát 1920-ban a herceg használatra átengedte a községnek, 1922-től Dominkovich Miklós jegyző és hivatala költözött az épületbe.

A II. világháború után kisajátították, a jegyzékben nincs jelölve, hogy hány szobás volt akkor. 1945 után tanácsháza lett rendőrpihenővel és szolgálati lakással. Egykori kertje, amelyet „úrkert”-nek neveztek a faluban, ma már csak nyomokban látható.

1990-től az épületben a községi önkormányzat és a körjegyzőség székel, feladataik ellátásához az épület korszerűsítésére, többcélú tanácskozó/díszteremre is szükségük van. Ez utóbbi épületbővítéssel oldható meg.

Javasoljuk, hogy a megmaradó és tervezett toldalékok ha modern megfogalmazásúak is, arányaikat tekintve illeszkedjenek a kúriához, minden egyéb homlokzatzfelületen pedig az eredeti megjelenés legyen helyreállítva.

Kossuth Lajos utcai homlokzat

udvari homlokzat

Evangélikus imaház és lelkészlakás, Kossuth Lajos u. 66.604/1 hrsz.

Viszonylag széles traktusmélységű, utcai homlokzatán háromablakos hosszúház. Az udvari szárnyba jellegzetes, modern megfogalmazású harangtornyot építettek be. Fedése kontyolt nyeregtető, a torony utáni utolsó, kocsibeálló funkciójú egység alacsonyabb gerincmagasságú.

Kossuth Lajos utcai homlokzat

Udvari homlokzat

Major épület, Hegyhátsáli út 3. 160 hrsz

Nyeregtetővel fedett hosszú épület. Lakásokat alakítottak ki benne, udvari homlokzathoz pedig fedett bejárati előtereket toldottak.

Rákóczi Ferenc és Hegyhátsáli utcára néző homlokzat

Udvari homlokzat

Vasútállomás

Alacsony hajlásszögű nyeregtetővel fedett földszintes épület. Állaga jó, de mióta a vasútvonal megszűnt, karbantartásáról nem gondoskodnak.

Vasútállomás a sínek felől 798/5hrsz

Oldalsó és hátsó homlokzat

Kossuth Lajos u 166, 420hrsz

Utcavonalon hajlított, kontyolt nyeregtetővel fedett, jelenleg hámló vakolatú, lakatlan épület. Az udvari szárnyban a lakórészhez valamivel alacsonyabb gerincű pajta csatlakozik szekér behajtására alkalmas kapunyílással.

Utcai homlokzatának ablakai vakolatdíszes keretezésűek, az épület sarkán szintén vakolat anyagú bordás faloszlop van.

Utcai homlokzat

Udvari homlokzat

Táncsics M. u 16, 184hrsz

Nyeregtetővel fedett, utcai homlokzatán esővető párkánnyal tagolt oromzatos hosszúház. Két padlásszellőző nyílása íves záródású. Udvari homlokzata előtti tornáca fölé a tető törés nélkül túlnyúlik.

Utcai homlokzat

Tornác

Temető u.12, 363hrsz

Szépen felújított, nyeregtetővel fedett oromzatos hosszúház. Utcai homlokzata esővető párkánnyal tagolt. Két padlásszellőző nyílása téglalap alakú. Udvari homlokzata előtti tornáca fölé a törés nélkül túlnyúló tetőt fa oszlopsorral támasztották alá.

Batthyány pince 0188/1hrsz

A 86.sz útra néző homlokzat

Borona-ház hrsz.: 2036/1 (Várhegyen található)

Boronaház

Feszület Kossuth Lajos utca, 696hrs.

Feszület Petőfi Sándor utca, 786hrs.

Feszület Kossuth Lajos utca, 516/1hrsz. előtt

A templomkertben elhelyezett emlékek:

Kőkereszt: állította
Stojcsics Mihály és neje 1895-ben

Kőkereszt: állította
Szedri Mihály és neje 1894-ben

Milleniumi emlékmű

Tíz falu temploma emlékmű

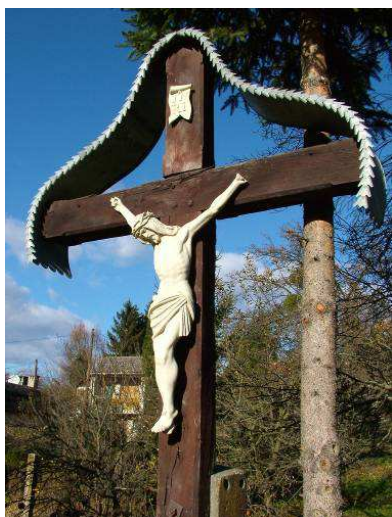

A honfoglalás 1000 éves
évfordulójára állított emlékmű

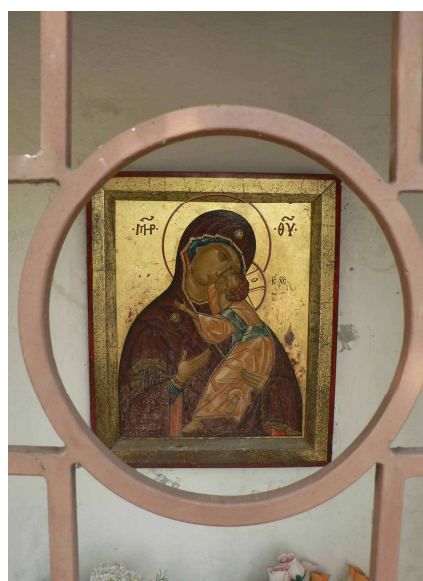
Cserhegyen két fémkereszt az 1198hrszt út mellett:

Ácsolt kereszt a Németfalusi részen, 1828/4hrszt

Szűz Mária kápolna a Táborhegyen:

Erzsébet kertben elhelyezett emlékek

Milleniumi emlékmű

Erzsébet emlékmű

g) területhasználat és területi állapot a kulturális örökség összefüggésében.

A portákon folytatott mezőgazdasági tevékenység megszűnése a telkek gondozásának módját, az épület állomány, ezen belül különösen a gazdasági épületek használatát és ezzel együtt a falu karakterét változtathatja meg. Ez a folyamat különösen olyan előnyös gazdaságföldrajzi helyzetben levő településen, mint Nádasd, rövid idő alatt lejátszódhat.

2. Változtatási szándékok:

a) településhálózati és tájhasználati változás

A településhálózatban nem történik jelentős változás. Felvetődött Hegyalja zártkerti területeinek lakóterületté minősítésére az igény, de egy elkülönülő résztelepülés, esetleg nagytávon önállóul új falu kialakulását nem javasoljuk. A területen lakók épületbővítési gondjait az üdülőterületi besorolás megoldja.

A tájban megjelenik majd a közeljövőben nyitandó Filinger féle anyagbánya.

b) településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás

A településszerkezet ma is összetett, a még érintetlen tömbbelsőben lévő nem művelt hosszú telkek lakóterületi hasznosítására jelentkező igény, tehát a belterület használata intenzívebb lesz. A tömbbelső észak- déli irányú feltárása folytatódik.

A Dobó István utca mentén fiatalok számára sorházak elhelyezési lehetőségét tervezik, ami kertvárosias jellegű és a község legsűrűbb beépítését eredményezi. Az átépülés és településszerkezeti sűrűsödés mellett talán megengedhető, a nagyságrend megfelelő megválasztása azonban nagyon fontos.

c) infrastrukturális változás

Hatalmas változást hozott a 86.út elkerülő szakaszának megépülése. A főútcán áthaladó forgalom megszűnt, az ott lévő épületállomány mentesül a benzingőz és a nehéz járművek okozta rezgés káros hatásaitól.

3. Hatáselemzés:

a) történeti településszerkezetet érintő következmények,

A településhálózatban változás nem várható.

b) természeti, táji hatások,

Jelentős tájképi változással jár község keleti oldalán folytatott kavicsbányászati tevékenység.

A kertes területek művelésének elmaradása is megváltoztatja a tájképet, a szőlők, gyümölcsösök helyét erdők, a Cserhegy déli sík részén szántók vehetik át.

c) a településképfeltárulásának változásai,

A főúton közelítve a községet karakteres fogadóképei nincsenek. Északi és déli irányból változás nem lesz.

Nyugatról, Halogy felől a gazdasági terület bővülése várható, új ipari épületek jelennek meg.

d) régészeti emlékek feltárhatóságának, megmaradásának, bemutathatóságának vagy pusztulásának lehetőségei,

Lásd a „Régészet” c. fejezetben

e) történeti térbeli rendszerek alakulása

-A hatályos tervhez képest jelentős változást nem terveznek. A történeti településmagot övező tömbbelső feltárások beépülése folytatódik, a Sipos Béla utca északi irányban kissé meghosszabbodik.

f) műemléki együttesek, műemlékek eszmei, használati és esztétikai jelentőségének alakulása a tájban, településszerkezetben, épített környezetben, a település életében,

Nádasdon országos műemléki védelem alatt álló épület és egyéb objektum nem található.

g) településkarakter változásának hatásai,

Nádasd településkaraktere változó., az egyes utcák épületeinek megjelenése tükrözi az utcanyitás korszakának ízlésvilágát. Az újonnan nyitott, vagy a közelmúltban beépült utcaszakaszokon az épületek formavilágát, színezését, a telekhasználatot teljesen a mai közízlés alakítja, különösen szembeűnő ez a Vasúti utca északi oldalán.

A régi utcákban lehet találni eredeti megjelenésűben felújított házakat is.

h) környezeti terhelések és az épített örökség műszaki állapotának összefüggései,

A 86.sz. elkerűlő út megépűltével a Petűfi Sándor utca felszabadult a kis elűkerttel rendelkező mindenfajta épűletet erősen terhelű hatalmas kamionforgalom alűl.

i) folyamatok iránya, visszafordíthatósága,

A falusias karakter, az építészeti örűkség teljes felszámolűdásának folyamatát községtörténeti szempontbűl jelentűs területen , vagy azokon a helyeken, ahol az még nyomokban megtalálható, telepűlésképi eszközűkkel lehet fékezni, vagy megállítani. Ezek lehetnek a telekszerkezet, az utcaritmus, az utcakép, vagy az épűletek helyi egyedi védelme és bizonyos kűrűlhatárolt korai községrészeken az új épűletek karakterére vonatkozó építési elűírások. A telepűlésképi arculati kűzikűnyv és a telepűlésképi rendelet hatályba léptetűse ezt a cűlt szolgálta.

j) kárenyhítűs lehetűsége, költsűge, illetve ellentűtelezűsének lehetűségei.

A község nem rendelkezik jelentűs anyagiakkal, a helyi egyedi védelem alatt állű épűletek helyreállításának támogatására a pályázati lehetűsűgeket cűlszerű figyelni.

4. Összefoglaló

Nádasd a római kor óta lakott helység, komoly történeti és kulturális múlttal rendelkezik.

Gazdaságföldrajzi helyzetében ellentmondások találhatók: közlekedési kapcsolatai rendkívül jók, ez és Körmen-d város közelsége biztosítja a munkahelyeket, valamint a középfokú ellátást. A falu körüli termőföldek minősége rendkívül rossz, az igazgatási terület nagy része erdő művelésű, kisebb része szántó. Nagy kiterjedésű, hagyományosan kialakult kertes mezőgazdasági területei vannak.

A térség településhálózatában Nádasd a 8.sz. főutat kísérő településfűzések második sorában helyezkedik el. A szomszédos települések egymáshoz viszonyított helyzetén Nádasd fejlesztési elképzelései nem okoznak változást.

Nádasd az 1857-es térképen még egyutcás község, mára összetett településszerkezettel rendelkezik. Összetettsége a községen áthaladó sűrű alsóbbrendű úthálózat mentén és a nagy belső mezőgazdasági területein történő lakóterület fejlesztésekből jött létre.

Nádasd településképe átépülő. Belterületén helyi építési jegyeket hordozó épületek nagyobb számban a Kossuth Lajos utcának a Vasút utca és a Dobó István utca közötti szakaszán, egyéb helyen csak elszórtan és egyedileg találhatók, utcaszakaszokon összefüggő épületcsoportokban azonban nem.

Telekszerkezete fésűs jellegű, ezt az újabb telekosztások is követik. A régi telkek több száz méter hosszúak, azonban művelésük megszűnésével a tömbbelsőkből kihasználatlan területek keletkeztek. Az újabb osztású telkek rövidek.

A Vasúti utca mellett hatalmas telket alakítottak ki a mikrokörzetet is ellátó oktatási központ számára.

A beépítési mód túlnyomóan oldalhatáron álló.

A hagyományos lakóházak leggyakoribb típusa a hosszúház, utcai homlokzata oromzatos, két és háromtengelyes. Az utcaképek átépülők, a kedvezőtlenebb égtáj felé néző oromzatokat lekonyították, az utcai front lecserélése során korábban manzárd, majd a későbbi időkben sátoztetöt kaptak a házak, előfordul egy-egy emeletes típusépület is. Az újabb utcanyitások egyértelműen tükrözik az akkor aktuális izlésvilágot.

Nádasd községben műemléki védelem alatt álló terület, épület, építmény nincs.

Helyi védelem alatt állnak belterületen az egyházi létesítmények és a földesúri birtokhoz fűződő gazdasági és igazgatási épületek, néhány paraszti lakóház. Külterületen a főutak csomópontjában lévő Batthyány pince.

Ugyancsak helyi védelem alatt állnak a külterületen álló jelentős keresztek és történeti emlékhelyek.

A változtatási szándékok következtében a tömbfeltárások folytatódnak, a belterület használata intenzívebb lesz. A folyamat a jelenlegi helyzetben ésszerű, a belső lakókertként nem művelt, parlagon hagyott, spontán erdősödésnek indult területeket hasznosítja.

A régi térképek alapján körülhatárolható községmagban a telekszerkezet és a hagyományos településképe megőrzését újraépítések és új épületek építése mellett is biztosító építési szabályozással célszerű elősegíteni.

NYILATKOZAT

Nádasd településrendezési tervében tervezett megoldások megfelelnek az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak.

A hatástanulmány elkészítésére a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV.9.) korm. rendelet 84.§. (2) bekezdésében meghatározott jogosultsággal rendelkezem.

Szombathely, 2019. február 25.

Godavszky Beáta
Vezető településtervező
TT-1 18-0019/2006